

ÍRÁSTÖRTÉNET (III.)

Szekeres István (Budaörs):

A székely írás három ábécéjének történeti összehasonlító összevetése⁵³

1. Bevezetés

A székely és az ó-türk írás betűit két jelcsoportból képezték: Az ó-kínai *teknős világmodell piktogram* tájolt rajzrészeként kiemelt Hung-Fan (Nagy Szabály) *kozmológiát megjelenítő ideogrammákból*, és ó-kínai *piktogramokból*.

Vizsgálom a *teknős jelcsalád* betűinek kigyűjtésével kezdem, az orhoni és jenyiszeji ó-türk írástól a székely írásig, mert az írástörténeti kultúrkör írásaiban a hun ideogrammákból képzett betűk *egyszerűsíthetetlen grafémaival* lehet az írástörténeti és történelmi kapcsolatokat a legjobban bizonyítani.

Bemutatom, miként csökken a kazáriai és a szarvas-nagyszentmiklósi feliratokig a hun ideogrammákból képzett betűk száma, s miként „*nem illeszkedik*” e csökkenő folyamatba a *székely írásban lévő összes betűje*, amelyek a Nikolsburgi Ábécé felét alkotják. Már emiatt, és más okok miatt is: a székely írás kazár betűk átvételén alapuló teóriája *nélkülöz minden írástörténeti alapot és lehetőséget!*

Táblázatba gyűjtöm ki a székely betűk piktogram, ideogramma előzményeit a *hunok, koraavarok és Árpád népe* régészeti leleteiről és Árpád-kori templomainkból. Megtartva a betűtörténeti levezetésem sorszámat, hogy a *történeti összehasonlító bizonyítások, a székely és ótörök betűképzések sinológiai és nyelvészeti adatai* iránt is érdeklődő olvasók a (2008-ban kiadott) könyvemben könnyen megtalálják.

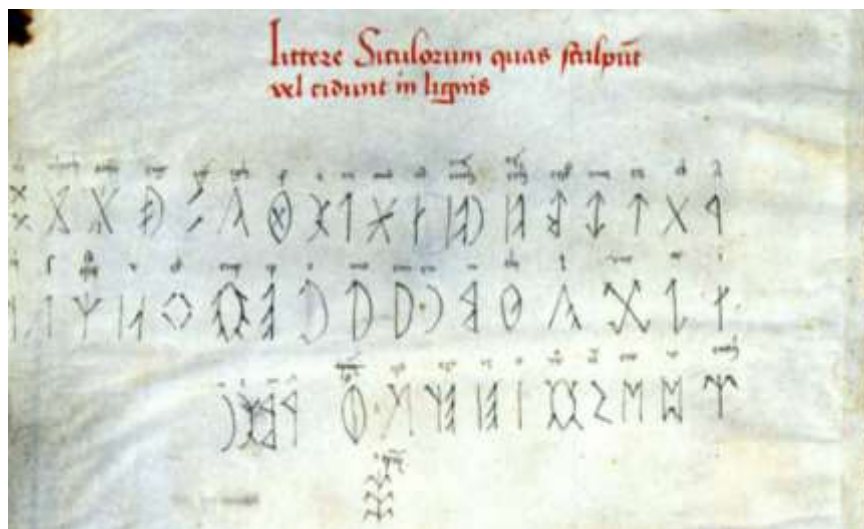
A „*nikolsburgi betűk*” hangérték jelöléseinek *írásmódját* egybevetem táblázatomban *piktogram, ideogramma* előzményű jelentésük *szavainak hangértéket adó írásmódjával*. Bizonyítva, hogy a székely betűket *nyelvünkön, a Kárpát-medencében képezték*. Ily módon is igazolva *megtagadott krónikáink* hi-telességét, s a „*hunok írását*”.

Az autentikus Nikolsburgi Ábécé betűinek kigyűjtött történeti adatait összevetem a Bolognai Írásem-lék és a Rudimenta betűivel, hogy a romlásokat és rontásokat adatolva tudjam bemutatni.

„Pontot teszek” az ábécé után írt **ÁMEN**, s a vele összefüggő, de külön sor közepén magányos **tprus** feliratú *írásjegy* komplex történetére.

Végül pár mondatban összefoglalom a *székely írás adatolt történetét*.

2. A Nikolsburgi Ábécé

⁵³ Az [Acta XXXI/5. számban](#) megjelent azonos című írás bővített változata.

1933-ban került elő, amikor a Dietrichstein-család Nikolsburg (Mikulov) várában lévő könyvtárának kézirat és nyomtatvány gyűjteményét árverésre bocsátották és Jakubovich Emil, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának igazgatója az ábécét tartalmazó lapot megvásárolta, amely Bartholomeus Anglicus *De proprietatibus reum* (A dolgok természetéről) ösnyomtatvány kiadásának hátsó borítólapja volt.

Szelp Szabolcs, az ábécé utolsó másolójának, Philip de Pencicz személyét körültekintően megállapította. Kutatási eredményeit „*A Nikolsburgi ábécé szerzősége és keletkezési ideje*” címmel a Magyar Nyelv, 2011. 4. számában közölte.

A székely írás legterjedelmesebb kutatástörténetét Mandics György 2010-2011-ben megjelent három kötetes (2000 oldalas!) „*Róvott múltunk*” c. könyvében olvashatjuk, amelyet Tubay Tizianó „A székely írás kutatásának története” c. könyvével 2015-ben követett. Furcsa, hogy Mandics György nevét meg sem említi. Bizonyosságát látom, hogy a székely íráshoz viszonyulást az egyetemes írástörténeti felkészültség hiányán túlmenően — tudománypolitikai és néplélektani aspektusok határozzák meg.

Az akadémiai tudományosság képviselői még mindig kitartanak a kazár és más, pl. glagolita betűk átvétele mellett, anélkül, hogy az átvételeknek egyetlen adata, bizonyítéka létezne! De nem is fog létezni, mert a székely írás betűinek piktogram és ideogramma előzményei — már majd összességükben — előkerültek a hunok, koraavarok és Árpád népe régészeti leletein, és három Árpád-kori templomunkban. Egyetlen „székely” betűvel írt, vagy rótt, magyar nyelvű feliratot sem ismerünk a Kárpátoktól keletre, vagy délre. Ahogy tény az is: Néhány koraavar kárpát-medencei régészeti leleten olvashatók nyelvünkön az első rövid, néhány betűs tárgyfeliratok. A székely írás előzményei. (L. Szekeres 2008, 205-212)

Az álmodozó laikusok „a kárpát-medencei magyar őshaza”, a nem jöttünk mi sehonnan „bizonyításaként”, a székely grafémákhoz hasonló, vagy azokkal egyező vésetekben már a „magyar írás” betűit látják. Ignorálva használatuk folyamatosságának több ezer éves időszakadékait, s az írástörténeti bizonyíthatóság teljes hiányát. (Erről részletesen: „Miért nem lehetnek a székely írás előzményei a Tordos-Vincsa és a Viszoko kultúra jelei” tanulmányomban.)

Laikus epigonjaim nem bajlódnak egyetemes írás és módszertani ismeretek elsajátításával. A saját képzeletvilágukban alkotnak „székely-magyar” betűket és ábécéket oly módon, hogy a betűk ismert grafémáinak már eleve olyan ráfogott piktogram előzményű jelentéseket adnak, amely szavak szókezdő hangjai közvetlenül felelnek meg a betűk szókezdő (akrofoniás) hangértékeinek. (Ez a „jelenség” az ó-türk írás nemzetközi híró kutatóinál szintén előfordul!) Vagy újabban népi motívumok részeként, akár egy falevél, virágzirom, palmetta rajzolatában is évezredekre visszamenő hun-magyar szó és mondatjeleket olvashatnak a megvezethető olvasók.

Az ó-türk írásrendszereket még mindig az arámiból származó szír és szogd betűátvételekkel, a közös írásiránnyal és a magánhangzók jelöletlenségével hozzák közvetlen összefüggésbe kutatóik. Annak ellenére, hogy az arámi betűk ó-türk átvételét nem tudják rendre igazolni. Mert nem lehet az azonos hangokat (fonémákat) jelölő „átvételláncolat” végén az ó-türk betűk grafémáit az arámiakkal, de még a közvetlen hivatkozású „régí szogd levelek” grafémaival sem rendre azonosítani.

Ezért különböző, arámiból származó írások betűinek hasonló karaktereiből válogatnak hasonlítva hasonló karakterű, vagy fonémájú betűket. Vonalat (vonalak) adnak hozzá betűk grafémáihoz, vagy elvesznek, hogy megkapják az ó-türk (és székely) betűk áhított grafémáját — az írástörténeti kultúrkörben honos törvényszerűségek történeti összehasonlító indoklása nélkül. Vagy két betű összevonásával alkotnak harmadikat; vagy — a betűk kívánatos karakterű grafémára változását, a betűk „jellegének” fejlődésére fogják, ami tág és igazolhatatlan teret nyit minden írástörténeti adatokkal nem bizonyítható „bizonyításnak”. Az elleplezett egyetemes írástörténeti felkészültség hiányának. (L.: „Ótörök betűk jel-történeti összefoglalása, és ami körülöttük van”, valamint: „Az arámiból az ótörök írás nem származhat” c. tanulmányaim.)

Voltak és vannak kutatók, akik két ó-türk betű (n és s (sz) jelenlétével, a székely írást az ó-türk távoli származékának tartják. Eltekintve attól, hogy a székely írás koraavar előzményének betűalkotói — a leleteiken előkerült néhány rövid tárgyfelirat tanúsága szerint, — az orhoni ó-türk feliratoknál korábban, vagy azokkal egy időben már megalkották hun ideogrammból és kínai piktogrammból betűiket.

Az arámival csupán a magánhangzók jelöletlensége és a jobbról balra haladó írásirány mutat összefüggést, amely utóbbi a rováspálcák bal kézzel fogása és a jobb kézben fogott kés (bicsak) használatával épp oly törvényszerű. Ahogy a magánhangzó harmónia is érvényesült a magánhangzók jelöletlenségében, úgy az ó-türk, mint a székely írásban.

3. A székely és az ótörök írás hun eredetű grafémáinak vizsgálata.

A közös írástörténeti kultúrkörből származó „*rokon írások*” történeti kapcsolatának vizsgálata „*per-döntő eredményt*” ad, ha betűiket *piktogram (ideogramma) előzményeik történeti összevetésében vizsgáljuk*, mert *rámutatnak*, hogy milyen viszonyban voltak (*vannak*) egymással.

Vizsgálatuk elvégzésének feltétele, hogy rendelkezünk írástörténeti kultúrkörük *olyan hiteles, elismert szakirodalmával*, ahol az első fokon képzett betűk *piktogram (ideogramma) előzményeit* rekonstruálva (*helyreállítva*) azonosítani tudjuk, s így módon történetüket piktogram, ideogramma előzményeikből le tudjuk vezetni. (L.: „*Betűk piktogram előzményeinek helyreállítása*” c. tanulmányom.)

A székely és ó-türk írások betűi *két közös jelcsoportba* tartoznak:

a./ *A kínai ku-wen (ó-képirás) tájolt teknős piktogramból tájolt jelentésük rajzrészével kiemelt hun ideogrammból képzett betűk csoportjába.* (L.: Szekeres 2008, No. 1. – No. 18.)

b./ *A kínai ó-képirásból (parciálisan) átvett képjeleiből (piktogramjaiból) képzett betűk csoportjába.* (L. Szekeres 2008, No. 19. – No. 63.)

A székely és az ó-türk írások kapcsolatát e két csoportból származó betűk számszerű arányai, piktogram, ideogramma előzményű grafémáik jelentéstartalmi összefüggései határozzák meg. Utálnak műveltségük fontos elemeire, életmódjuk tárgyaira, és megkülönböztetett fontosságukra.

Vizsgálatom *kitűzött célja és feladata miatt* először csak az *első csoportból származók* összefüggéseit vizsgálom írásonként, *írástörténeti kultúrkörünkben*, mert az írástörténeti kapcsolatokat legjobban a *teknős jelcsalád hun ideogrammaiból képzett, két-három vonalból álló, egyszerűsíthetetlen karakterű betűk* (grafémáinak) *gyakorisága, és ideogramma előzményű jelentéseik határozzák meg.*

Majd kigyűjtöttem *a székely írás betűinek előzményeként* mindkét jelcsoport — *majd teljességükben (!)* — előkerült *piktogram, ideogramma előzményeit* a hunok, koraavarok és Árpád népe régészeti leleteiről, valamint *Árpád-kori templomainkból* is, hogy adataikat összevetve vizsgálni lehessen. S itt rögtön meg kell említenem:

Feltűnően csak azok (!) *a piktogramok, ideogrammak* kerültek elő régészeti leleteiken! — *amelyekből a székelyek betűket képeztek.* Bizonyítva — a Kárpát-medencéig tartó hosszú útjukon — ismeretüket is!

Mert: — amely piktogramokat, ideogrammakat használati tárgyaik, ékszereik, gyöngysoraik díszítésére, vagy bármi más célra eleink *felhasználtak*, — öröklődő hagyományaikban *jól kellett ismerni* rajzuk mellett a jelentésüket is! Rajzuk és jelentésük ismerete nélkül oktalan lett volna bármilyen célú használatuk!

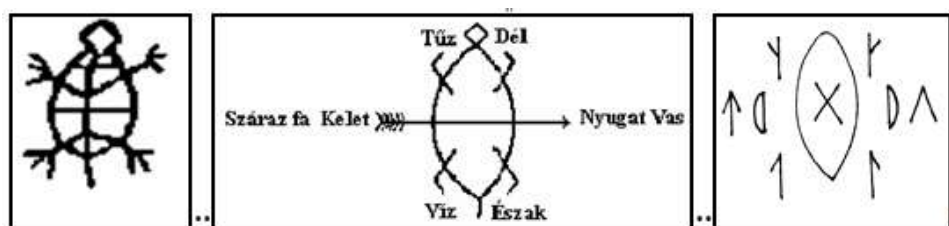
Amely *ideogramma, piktogramma rajzának* nem ismerjük a jelentését: *nem tudjuk, hogy mi az.* Amiről nem tudjuk, hogy *mi*, — annak *oktalanul nem öröklődik láncszerűen*, nemzedékekről nemzedékekre az ismerete!

— Ezért *különösen fontosak* a régészeti leleteken előkerült *hun és koraavar „piktogram-feliratos rajzok”* és még az Árpád-kori templomokban is felhasznált kínai piktogrammak, amelyek *jelentéseikkel jelölik* a rajzokkal közös jelenetek és más körülmények tartalmát és tárgyát. (L. részletesen: „*Betűk piktogram előzményeinek helyreállítása*”, valamint: „*A történeti összehasonlító jeltörténet módszerének írástörténeti műveletei az ótörök és székely írás kutatásában*” c. tanulmányomban.)

3./a A teknős jelcsalád Hung-Fan ideogrammái

A székely és az ótörök írások betűinek történeti alapját a kínai *ku-wen (ó-képirás) tájolt teknős piktogram világmodell* rajzából tájolt jelentésük rajzrészével kiemelt (kinyert) hun ideogrammak grafémái alkotják, amelyekből a közös írástörténeti kultúrkörbe tartozó népek betűket képeztek.

Alkotásuk alapvető célja: „a legrégebb kínai filozófiai traktátus”, a *Hung-Fan (Nagy Szabály)* elemeinek tájolt, két-három egyszerű vonalból álló megjelenítése volt, amelyek jelentéseit (a ’föld’ kivételével) Karl Faulman „*Kelet-Ázsiai Szélrózsák*” néven egy ó-kínai teknős piktogram rajzán jelölte. Amelyből a *Hung-Fan öt elemének ideogramma* rajzrészait tájolásuk szerint a hunok (kivonták) kiemelték:

A Hung-Fan öt elemének tájolt ideogrammái

A kínai kozmológia különböző értékeit ismeretlen szerzők a Hung-Fan (*Nagy Szabály*) filozófia rendszerében tizenkét kategória ötös csoportjaiba rendszerezték. Amelyek az uralkodó oltalma alá voltak helyezve. Az első csoportja az öt elem: 𠂇 föld; 𠂇 tűz; 𠂇 (folyó)víz; 𠂇 fa; 𠂇 fém.

„A Hung fan más sorrendet ad, kettesével állítva szembe egymással a nekik megfelelő égtájakat: Észak (víz), Dél (tűz), Kelet (fa), Nyugat (fém), s a Középpel (föld) végzi. Működésüket tehát úgy képzelték, hogy végtelen mozgásban következtek váltakozva egymásra. Egyik elméletben sem hatolnak azonban egymásba, s nem is keverednek.” (Henri Maspero)

Az öt tájolt elem közül a 𠂇 tűz, 𠂇 dél, 𠂇 (folyó) víz, 𠂇 észak ideogramma a hun fejedelem ordosi (ordoszi) fej, vagy koronadíszén is rajta van, Kr. sz. előtt az V. - III. században. (L. Szekeres 2008, 60-71.) Közvetlenül bizonyítva a Hung-Fan s a teknős jelcsalád többi ideogrammjának is a hunok által történt alkotását. (L. Szekeres 2008, 44-89) Amelyek egy része, betűként nincs jelen az ó-türk írásokban. (!) De pl.: a tájolt 𠂇 'tűz' elem ideogrammjából 'on' (dél) jelentéssel, 𠂇 (nazális) hangértékű betűt képeztek. Tényként bizonyítva: A hunok — nem török, vagy mongol nyelvűek voltak! S a 𠂇 és vele a Hung Fan filozófia sem volt műveltségük része! Csak átvették ideogrammai egy részét betűk alkotására. Ahogy: a teknős piktogrammjából származó hun ideogrammak sem részei a kínai írásnak!

Csak a 𠂇 'nagy' ideogramma (L. Karlgren 1957, No. 1218i great) alkalmi kölcsönzését találtam meg a kínai írás történetében. Használatát B. Karlgren a Csou II periódusba (Kr. e. 900-770) datálta, amikor a török nyelv jelenléte még nem igazolható a térségben. Népünk régmúltját és egykori kapcsolatait tekintve PERDÖNTŐ! — hogy a közös írástörténeti kultúrkör ó-türk írásaiban hány teknős jelcsaládba tartozó ideogrammjából képzett betű van, mert átvevőként bizonyítják viszonyukat alkotóik műveltségéhez! S hány van jelen a székely írás betűjeként.

A Hung fan-t képviselő öt elem és három megtalált tájoló ideogrammjája (No. 1-től No. 9-ig) alkotják a teknős jelcsalád filozófiai alapját, amelyekhez a 𠂇 'föld' | 'szélességét' és az 'ég' 𠂇 > 𠂇 'nagyságát' ábrázoló ideogrammak csatlakoznak. (Egyik népmesénk hőse kiül a „föld szélére” (oldalára), s onnan lógatja le a lábát. L.: No. 16. 𠂇 'oldal') „Egek Ura!” — kiáltunk ma is a sokrétegű Ég urához. (L.: No. 11. 𠂇 > 𠂇 'egék'.) És így tovább... „A víz folyik és lefelé halad, a tűz ég és felszáll, a fa görbe és egyenes, a fém nyújtható, a föld lehetővé teszi a vetést és aratást”, s e tulajdonságok hozzák létre az ízeket: „ami folyik és lefelé halad, hozza létre a sósat, ami ég és felszáll, hozza létre a keserűt”, stb.

A 'teknős' testrészeit csak két ideogramma, a No. 17. 𠂇 'mely' (mell) 'mellső', és a No. 18. 𠂇 „kobak” jelöli betűként a székely írásban. (Ez utóbbi lehet még az ó-türk: „kábak (Kopf-) Schuppen || (baş) kiri” '(Fej-) fészer' jelentésű szó. (AltGramm.)

A teknős jelcsalád betűinek egyszerű (és egyszerűsíthetetlen!) grafémáit akkor is összevethetjük írástörténeti kultúrkörük kazáriai és szarvas-nagyszentmiklósi írásemlékeiben, ha betűik kétséges hangértékei miatt a feliratok olvasatai erősen vitathatók! Hangértéküket (fonémájukat) hitelesen bizonyítani csak betűképzésük nyelvén, piktogram, ideogramma előzményű jelentésük szavainak hangértékadó, hangértékképző hangjával egyeztetett levezetésükkel lehet.

A teknős jelcsalád betűi (grafémái) összehasonlító vizsgálatába bevontam a Hung fan két tájolt elemét jelölő nyíl 'fa' vesszőjét és 'vas' (fém) nyílhegyét is, holott e két kínai piktogram nem a teknős piktogramjából származik. Mert a Hung Fan ideogrammaiból és két kínai piktogramjából képzett betűk a közös írástörténeti kultúrkörben nem csak az írástörténeti kapcsolatoknak: a legkorábbi kultúrtörténeti kapcsolatoknak is bizonyítékai!

Megállapíthatók, hogy a Hung Fan filozófia fogalmai melyik nyelvben élnek mindmáig, akár folyónévként, mint nálunk a három (!) Sajó (< Só-jó ~ „sófoló”) folyónévben (L. Kiss Lajos II. 436), vagy közmondásainkban: „Elöl tűz, hátul víz.” „Mintha vizet égetnénk.” „Fából vaskarika.” „Nem keverednek és nem hatolnak egymásba.” A török nyelvekben eddig nincs tudomásom megfelelőikről. (L. Szekeres 2008, 72-74)

3./b. A teknős jelcsalád betűinek grafémái az írástörténeti kultúrkör

3./b./1. Orhoni ó-türk ábécéjében hangértékadó szavaik és hangértékük (fonémájuk) jelölésével:

No. 2.: 𠂇 (on/dél ≠ tűz!); No. 3.: 𠂇 (sub~sup/víz); No. 4.: 𠂇 (ir, yir/észak); No. 6.: 𠂇 (tämürgän/vas nyílhegy; tämir/vas); No. 8.: 𠂇 (oq/nyíl; siruq/pózna, karó); No. 10.: 𠂇 > 𠂇 (eg>ég); 𠂇 (kök/ég); No.

13.: 𐰽(nogyu > nagy); No. 14.: 𐰺(šeleš > seleš/széles, a legrégebbi *Eletmiš Yabgu* feliratban (716-718) pl. „qīsmiš, yīymiš” és több jenyiszejiben is, pl. a Qara-sug (e-9) feliratban a szó végén („ermiš”) még szintén š (s) hangértékű a később már csak s (sz) hangértékű betű. Akár nálunk a ž (zs) betű korábbi š (s) hangértéke. Mutatva azt a hangtörténeti állapotot, amikor a két nyelvben a hangértékképző szavak akrofonijája (szókezdő hangja) egy korábbiról épp változásban volt a későbbire. Ezért a „régebbit” már csak szóvégi hangjelölésre alkalmazták. L. Szekeres 2008, 135-137)

Összesen 9 graféma, amelyekből 5 a **Hung-Fan** grafémája, de ebből a 𐰺 'tűz' grafémának (rontott) on/dél jelentése van. Jelöli a 'víz', 'vas (fém)', 'fa' elemet, és a 'dél', 'észak' főirányt.

3./b./2. Jenyiszeji ó-türk ábécéjében, hangértékadó szavaik és hangértékük (fonémájuk) jelölésével:

No. 2.: 𐰺 𐰽 𐰾 (on/dél); No. 3.: 𐰺 (sub~sup/víz); No. 4.: 𐰺 > 𐰺 (ir, yir/észak); 6.: 𐰾 (tämürgän/vas nyílhegy; tämir/vas); No. 8.: 𐰺 𐰽 (oq/nyíl; siruq/pózna, karó); No. 9.: 𐰾 𐰾 (yir/föld); No. 10.: 𐰺 𐰽 𐰾 𐰾 𐰾 𐰾 (kök/ég); 𐰾 (gök/ég); No. 11. 𐰽 (egek); No. 13.: 𐰽(nogyu~nagy); No. 14.: 𐰺(seleš/széles)

Összesen 13 graféma, amelyekből 7 a **Hung-Fan** grafémája, de ebből a 𐰺 'tűz' grafémának (rontott) on/dél jelentése van. Jelöli a 'víz', 'vas', 'fa', 'föld' elemet, és a 'dél', 'észak' főirányt.

3./b./3. Talasz -völgyi írásemlékeiben hangértékük (fonémájuk) jelölésével:

No. 2. 𐰺 𐰽; No. 3. 𐰺 p; No. 4. 𐰺 i, i; No. 6. 𐰾t; No. 10. 𐰾g; No. 12. 𐰾m; No. 13. 𐰽n; No. 14. 𐰺 s/sz

Összesen 8 graféma, amelyekből 4 a **Hung-Fan** grafémája, de ebből a 𐰺 'tűz' grafémának (rontott) on/dél jelentése van. Jelöli a 'vas', 'víz' elemet és a 'dél' 'észak' főirányt.

3./b./4. Altáji ó-türk írásemlékeiben hangértékük (fonémájuk) jelölésével:

No. 2. 𐰺 𐰽; No. 3. 𐰺 p; No. 4. 𐰺 i, i; No. 6. 𐰾t ~ 𐰾š/s; No. 10.: 𐰾 > 𐰾g; 𐰽k; No. 13. 𐰽n; No. 14. 𐰺 s/sz; 𐰾 b (?); 𐰾

Összesen 9 graféma, amelyekből 4 a **Hung-Fan** grafémája, de ebből a 𐰺 'tűz' grafémának (rontott) on/dél jelentése van. Jelöli a 'vas', 'víz' elemet és a 'dél' 'észak' főirányt. Egy pedig a „világ” térbeli kiterjedését ábrázoló három ideogramma 𐰾 ligatúrája, a hun uralkodó tamgája.

3./b./5. „Kazáriai” feliratokban hangérték (fonéma) jelölés nélkül:

𐰺; 𐰺; 𐰺; 𐰽~𐰽~𐰽; 𐰽; 𐰺; 𐰾;

Összesen 7 graféma, amelyekből 3 a **Hung-Fan** grafémája.

3./b./6. Szarvas-Nagyszentmiklósi feliratokban hangérték (fonéma) jelölés nélkül:

𐰺; 𐰽~𐰽; 𐰺; 𐰽; 𐰾~𐰾

Összesen: 6 graféma, amelyekből 3 a **Hung-Fan** grafémája, Egy pedig a „világ” térbeli kiterjedését ábrázoló három ideogramma 𐰾 ligatúrája, a hun uralkodó tamgája.

3./b./7. Nikolsburgi Ábécéjében és a Homoródkarácsonyfalvi feliratban hangértékadó szavaik és hangértékük (fonémájuk) jelölésével:

No. 1.: 𐰺 (tűz) No. 2.: 𐰺 (del>dél) No. 3.: 𐰺 (jó~folyó víz) No. 4.: 𐰺 (észak~iszak, a Homoródkarácsonyfalvi feliratban!) No. 5.: 𐰾 (nyugat) No. 6.: 𐰾 (vas~vos) No. 8.: 𐰺 (cigle~celőke) No. 9.: 𐰾 (föld+közép) No. 10.: 𐰾 > 𐰾 (eg>ég) No. 11.: 𐰽 > 𐰽 (egek) No. 12.: 𐰾 (üd-hely) No. 13.: 𐰽 (nagy) No. 14.: 𐰺 (széles) No. 15.: 𐰾 (us>ős = šenjü = šeles nagy(u) egejü) No. 16.: 𐰽 (oldal) No. 17.: 𐰾 (mely~mell<mellső) No. 18.: 𐰾 (kobak)

Összesen: 17 graféma, amelyekből 8 a **Hung-Fan** grafémája; egy pedig 𐰾 „us” (üs) jelöléssel a „világ” térbeli kiterjedését ábrázoló három ideogramma ligatúrája, a hun uralkodó tamgája.

Nem lehet véletlen, hogy az orhoni, jenyiszeji, talasz-völgyi, altáji, kazáriai, szarvas-nagyszentmiklósi ótörök és a székel írásban egyaránt megtalálhatók a 𐰺 'széles', 𐰽 'nagy' és az 𐰽~𐰽~𐰽 'ég' ideogrammból képzett betűk grafémái, amelyek alkotói a hun uralkodó rekonstruált 𐰾 'šeleš nagyü ägejü' (széles nagy egü) = „šen-jü” tamgájának. (L. Szekeres 2008, 84-86)

3./c. A teknős jelcsalád ideogrammainak gyakorisága az írástörténeti kultúrkör írásaiban.

Az ó-türk írásokban az Orhoni és a Jenyiszeji ábécében van a legtöbb ku-wen teknős piktogramból származtatott graféma, s ezen belül Hung-Fan elemet és tájoltat jelölő graféma is! Az Orhoniban 9-ből 5, a Jenyiszejiben: 12-ből 6. S ez csak egy része a tájolt teknősből származó összes hun ideogrammának! Némelyik rontott változatban. Tagadhatatlan tényként bizonyítva, hogy az ázsiai hunok nem török, vagy mongol nyelvűek voltak! **Mert akkor** jel és betűképzésük közvetlen helyszínén, írásaikban volna a ku-wen teknős piktogramból származó ideogrammak grafémáinak teljes készlete! De ez nem így van!

A **székely írásban**: 17 grafémája van, amelyekből 8 a Hung-Fan grafémája. Egy „us” jelöléssel 3 ideogramma egybevont ligatúrája. A teljes hun eredetű betűkészlet a kazáriai három sajátos betű grafémájának kivételével. Erről később.

Az orhoni és a jenyiszeji ó-türk feliratok *hun eredetű grafémái jelzik* az átvett hun hagyományokat (különböző) *részben adaptáló* ó-türk írások (betűképzéseinek) földrajzi területét. Ettől távolodva a szarvas-nagyszentmiklósi írásemlékekig **csökken** a hun ideogrammból képzett betűk, kiváltképp a Hung-Fan elemeit és tájolásukat jelölők száma!

A **talasz -völgyi írásban** 8-ból 4, **az altájiban** 8-ból 5. Mindegyik ó-türk írásban *több olyan sajátosság van, ami a többitől hiányzik*. Ilyen közös jelenség a *vas nyílhegy* grafémának két fő változata az orhoni írásban: és , valamint az átvett többiben: Így pl. a betű grafémájának is 't' hangértéke van az altái Купчегень ó-türk feliratban. Az eredeti: grafémától eltérő, rontott szemléletű graféma változatok különbségei a „tämür” (vas), vagy 'tämürgän' (vas nyílhegy) jelentésük szavának hangértékképző 't' akrofonija (szókezdő hangja) alapján még jól érthetők.

Miként az is: Miért az altái ó-türk feliratokban jelennek meg a hun hagyományok nyomán az egyszerűsített (felezett) írásjelek? Pl. az Устюги Сары-Кобы feliratban:

 — és az „us”-ként ismert tamga is: a Бичикты-Бом IV feliratban, a VIII.-X. században. —

A *felezett nyílhegy* piktogramok a *hun régészeti leleteken lévő felezett nyílhegyeken* és a *Békés-povádi* sír felezett hegyű nyílvevesszőjén át a Nikolsburgi Ábécé felezett grafémájú ('š') hangértékű betűjéig követhetők, ahol *véghangzó š* (s) hangértékű betűt képeztek belőle. Mert a nyílhegynek **vas** (fém) volt a Hung Fan *filozófia traktátusában* az anyaga. (L. Szekeres 2008, 185) A talaszvölgyi Ашык-тас (Acsik-tasz) rováspálca feliratán szintén felezett hegyű, a békés-povádival egyező nyílhegy graféma van.

A hun régészeti leleteken *piktográfikus írástörténeti nyomokat* hagyó északi útvonal az „**Uráli útjárón**” át, megfelel az Altái hegység irányából az *északi hunok*, Atila népe *korábbi* vonulása útvonalának.

A talasz-völgyi feliratok „hátrahagyott” nyomaiban maradtak meg a Nikolsburgi Ábécé 'ü' (üd-hely jelentésű) betűjének változatai 'm' (menny) hangértékkel a VIII.-X. században. (L. Szekeres 2008, 80-81) Ez pedig a *heftalita hunok*, más néven: *korai avarok* századokkal korábbi útvonalának felel meg.

A **Kazár** és a **Szarvas-Nagyszentmiklósi feliratokban** tovább csökken a *teknős jelcsalád* s a **Hung-Fan** grafémáinak száma: 7-ből, illetve 6-ból 3-ra mind a kettőben! S ezzel a legcsekélyebb hun hagyományú kapcsolat mutatható ki az egykori alkotók és az alkalmazók között. Ami arra vall, hogy keletről nyugati irányú volt az ótörök írások terjedésének iránya, s így egyre kevesebb teknős ideogrammból, s ezen belül Hung-Fan ideogrammból képzett betű került a nyugati ótörök írásokba.

A **kazár** és a **Szarvas-Nagyszentmiklósi felirat** csoportban a teknős jelcsalád *öt közös használatú grafémája* (; ; ~ ~ ; ;) alapján erősen feltehető, hogy volt *írástörténeti kapcsolat* a két írás között.

Van a kazár írásemlékekben a tájolt ku-wen teknősből származó három olyan graféma:

— amelyek ismeretlenek az *írástörténeti kultúrkör* többi írásában. *Olyan grafémák*, amelyek a *hun teknős jelcsalád* alkotását ismét példázzák a Volgtól nyugatra, a 8.-10. században! S ez nem csak *időrendi*, — de *írástörténeti képtelenségnek tűnik!* a teknős jelcsalád s a Hung-Fan grafémáinak legkisebb mértékű jelenléte miatt a kazár írásemlékekben!

Erre csak egy hun eredetű nép jelenléte (szomszédsága?) adhat logikus magyarázatot azzal, hogy náluk *még mindig élő hagyomány volt* a tájolt teknősből történő ideogrammak kiemelése, kivonatolásának módszere, miként az a Nikolsburgi Ábécében, a teknős jelcsalád összes ideogramma előzményű betűjével igazolást nyert!

Ezért ez a nép (logikusan) **csak Árpád népe lehetett** a Kaszpi és a Fekete tenger közti térségben, a Kaukázustól északra. *Más lehetőség nem létezik!* Erre vall még a sarkeli kerámiatöredéken előkerült:

'mellső' (mely) ideogramma is (L. No. 17.), amelyből a székelyek 'ly' hangértékkel betűt képeztek, s amely szintén nincs jelen a kazár írásban! Megkérdőjelezve Sarkel várának történeti szerepét Árpád

népével kapcsolatban.

Ha pedig volt írástörténeti kapcsolat Árpád népe és a nyugati ótörök, kazár feliratokat alkotó nyugati ótörök nyelvű nép (népek) között, — az írástörténeti adatok bizonyossága szerint — a kapcsolat épp fordított irányú volt, amint azt eddig oktatták és oktatják! A székely írás előzményének Sarkelben előkerült eredeti piktogram előzményei hiányoznak a nyugati ó-türk, „kazáriai” feliratokból! „Hiányadatként” igazolva, hogy nem vehettünk át írásjegyeket a nyugati ó-türk feliratokat alkotó népektől! Történeti és nyelvtudományi „tragédiánk”, hogy nem vizsgálhatjuk a megsemmisült nyugati ótörök nyelvekben a kölcsönösség alapján — feltehető jövevényszavainkat! Sajnos, ennek lehetséges vizsgálatára nyelvtudományunk művelőinél megfelelő készséget sem látok.

Elvégzendő feladatomban volna még (ha kapok rá még időt és szótári segítséget) a nyugati ó-török, kazár és a szarvas-nagyszentmiklósi feliratok betűinek történeti összehasonlító elemzése, amihez már 2003-ban hozzáfogtam, majd 2013-ban folytatni próbáltam, de nem kaptam meg hozzá a kellő (turkológiai) segítséget.

A kazár betűk grafémáinak többsége egyezik az ó-türk betűkkel, de betűképzésük és használatuk módja — feltehetően — nem. És van egy kazár betűnek olyan sziklarajz előzménye Mongóliában, amelyik a hun előzményű ó-türk írásokban ismeretlen:

A jel Mongóliában sziklarajzként, mindkét változatában, csoportokban fordul elő. Jelentése: *Katonai tábor.* (L.: Molnár Gábor 1970, 368-369 oldalak közti kép), s feltehető, hogy jurtákat ábrázolnak. A kazár és a szarvas-nagyszentmiklósi feliratok egyik betűje.

Kutatásának *alapvető feltétele* a nyugati ótörök népek kihalt nyelvének valamilyen szintű szótári ismerete, amely alapvető mű már létezik: Róna-Tas András, Berta Árpád: West Old Turkic, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2011. Megszerzése rendkívül költséges és körülményes. Csak az MTA Nyelvtudományi Intézetében, a könyv bemutatóján lehetett pár percig a kezemben.

Nagyon fontos volna a kazár írás betűinek szakszerű, történeti összehasonlító elemzésének elvégzése, mert előfordulhat több olyan betű is a kazár írásemlékekben, amelyek hangértékét (fonémáját) piktogram jelentésük korabeli nyelvünk szavaival képezték. S ez nem csak nyelvészetünk forrásadataként volna fontos. Árpád népének, vagy egy részének huzamosabb idejű (300 éves?) kazár szomszédságára vallana valahol a Kaukázus északi előterében!

Már az orhoni és jenyiszeji írásba is rontott, vagy saját graféma változatokkal is kerültek a teknős jelcsalád ideogrammaiból képzett betűk. Így pl. a déli tájolású 𐰚 'tűz' ideogrammából 'on' (dél) jelentéssel képezték nazális 𐰚 hangértékű betűt! Vagy a 'tämürgän' (vas nyílhegy) grafémájának orhoni, saját ó-türk hagyományból történt többféle megjelenítése: 𐰚 𐰚 𐰚 𐰚 𐰚. Ami eltér a kínai és hun 𐰚 'ék, nyílhegy' (Karlgrén 1957, No. 695 b, d), és annak felezett hun 𐰚 változatától. Ahogy a Nikolsburgi Ábécében látjuk.

A kazár feliratok betűinek egyike, a tájolt ku-wen teknős piktogram déli teknőivét 𐰚, a másik a déli teknőivben a teknős fővonalával és a két első láb felé menő mellékvonallal kiemelt grafémát: 𐰚 mutatja. Amely a Hung-Fan ideogrammaí közül jelentésében megfelel a ku-wen teknős piktogramából kivont (kiemelt) 𐰚 'tűz' és a 𐰚 'dél' ideogramma összevont grafémájának. A harmadik a fővonal nélkül, a déli teknőivben a két mellékvonallal kiemelt 𐰚 graféma változata az előzőnek.

Mindhárom kazár betűalkotás arra vall, hogy alkotója (alkotói) még jól ismerte (ismerték) a tájolt ku-wen teknősből hun módon kiemelő származtatás módját! Mindhárom grafémából szembeszökően kitűnik, hogy tájoltágukkal „erősen súlyozták” a déli irányt!

A kazár feliratok betűi, vagy azok túlnyomó része, szintén az ó-türk írás betűinek részbeni átvétele (és hangértékeik a nyugati ótörök nyelv(ek) szerinti „utánképzés”?) módján lettek alkotva a használatos nyugati ótörök nyelveken. Hangértékeik (fonémáik) hitelességét (tudományos igénnyel) szintén csak a kínai piktográfia hiteles szakirodalmában egyeztetett grafémájuk piktogram előzményű jelentéseinek azonosításával, és betűképzésük írástörténeti levezetésével lehet csak **hitelesnek**, **bizonyított**nak elfogadni.

A déli teknőiv 𐰚 grafémája előfordul: a Kumarai erőd (8. – 9. szd.) feliratában; a Novocserkaszki

kulacs feliratában (9. – 10. szd.); a Majaki őskori település (8.-9. szd.) feliratában; az Ermen Tolgái felirat (8. – 10. szd.) maradványában; a Stanitsa Krivyáni (9. – 10. szd.) feliratban.

A *déli teknőívben a fővonallal és az első lábak felé menő két mellékvonallal kiemelt* 𐰚 graféma előfordul: a Majaki őskori település (8.-9. szd.) mindkét feliratában; a Stanicsa Krivyáni (9. – 10. szd.) feliratban.

A *déli teknőívben, csak az első lábak felé menő két mellékvonallal kiemelt* 𐰚 graféma előfordul: a Majaki őskori település (8.-9. szd.) feliratában; a Kumarai erőd (8. – 9. szd.) feliratában; az Ermen Tolgái felirat (8. – 10. szd.) maradványában; és az *Alsószentmihályfalvi feliratban* (!).

A kazáriai feliratok betűinek képzése (vagy részbeni átvétele) a 8-9. században történt, de inkább az utóbbiban, mert a nyugati ó-türk írások előzményei a *teknős jelcsalád* és a *Hung-Fan ideogrammaiból képzett betűk* alkalmazása csak az ó-türk írások betűinek alkotása után igazolható.

A *Nikolsburgi Ábécében* és a *Homoródkarácsonyfalvi feliratban* (a három kazáriai betű grafémáján kívül) a *teknős jelcsalád összes betűjének ideogramma előzményű grafémája jelen van!*

A *Homoródkarácsonyfalvi feliratban* az 𐰚 'észak' (éj-szak) ideogramából akrofonias *i* hangértékkel képzett betű kétszer is. (L. 1490: ysak (TESz))

S ez rögtön felveti a kérdést: Miért nem került be 𐰚 'i' hangértékkel a székely írás Nikolsburgi ábécéjébe? —miként az összes ó-türk írásban jelen van?

Helyette a kínai 𐰚 'ij' piktogramból képzett (koraavar tárgyfeliratban előforduló) betű van (L. Szekeres 2008, 206-208, és No. 26.), amely szó akrofoniáját (szókezdő hosszú magánhangzóját) alkalmassabbnak vélte a Nikolsburgi ábécé lejegyezője az 'i' fonéma képviselőre. De lehet, hogy jelentéstartalma miatt is. Már az ozora-típusztai koraavar lelet edényfeliratán az 'r' és 'i' betű kezdetleges ligatúrájaként előfordult, ahol az 'eb' piktogram karcolata a véset kezdetének csekélyebb mélysége miatt hiányos:

𐰚 𐰚 𐰚 𐰚

Ahol az 'i' betű ferde vonalát az 'r' betűnek *nem a jobb, hanem a baloldali függőleges vonalán* kellett volna jelölni. Olvasata: EB SZeRI AT. (Eb SZeRI ATY) (L. Szekeres 2008, 206-208) S ezzel már be is léptünk a *Nikolsburgi Ábécé történetének taglalásába*.

A *Nikolsburgi Ábécében* — a betűk három és fél sorban sorakoznak, amelyekből 17 a *teknős jelcsalád*, ezen belül 8 a *Hung Fan* (Nagy Szabály) *elemeit és tájolását* jelölő graféma! S ezzel a székely írás betűinek „*történeti alapját*” alkotják. (L.: Szekeres 2008, No. 1.-től No. 18. -ig.)

A Nikolsburgi Ábécé lejegyzése idején valamelyest még élő hagyományt alkottak a legműveltebb székelyek (a *papok*) emlékezetében a *betűk ismeretén is túlmenően*, néhánynak piktogram előzményei.

Mandics György kutatása eredményeként, **Nyujtódi Miklós** székely származású *pap állította össze a megmaradt hagyományokból*, a másolatként megmaradt Nikolsburgi Ábécét.

„A ránk maradt anyag — az Ábécé — csak egy másolat, az eredetit, ezt már 2011-ben kiderítettem, Nyujtódi Miklós készítette Janus Pannoniusnak, s Janus szerepe csak a gyűjtő, aki e mellé tette a héber ábécét és a héber naptárat is. Ezt az adott korban csak ő tehette meg, mivel volt erre lehetősége, s volt erre motivációja is. (RM III. 237-240) Minden más alternatíva a Mátyás korról való mai tudásunk alapján könnyen cáfolható. Feltevésünket alátámasztja az a döbbenetes új leletanyag, amelyet az elmúlt években tártunk fel — az a mintegy 200 új, korabeli rovásírásos anyag, mely méltán állíthatjuk, új perspektívát nyújt a korszak történetére és irodalomtörténetére egyaránt.” (Mandics 2015, 4-5)

A Nikolsburgi Ábécé *nem csak egy ábécé!* ahol egy nyelv hangjainak jelölésére, írására, megjelenítésére szükséges betűk rendben sorakoznak. Annál sokkal több! Mert a szükségesnél több betű van az ábécében, mint amennyire nyelvünk szavainak rótt, vagy írott „rögzítésére” szükség volt. S ez azért van, mert Nyujtódi Miklós *nem csak egy ábécét készített*, hanem bele tette a székely írással kapcsolatos minden ismeretét, amelyekről az ábécén túlmenően még tudomása volt!

Ezért vannak olyan betűk, és piktogramok is az ábécében, amelyek már nem voltak használatban, de pl. koraavar feliratos sípra karcolva még használatos volt. Pl. a kínai 𐰚 'jég' piktogramja a *jutasi koraavar sípon* (L. Szekeres 2008, 203), amely a 'gy' betű piktogram előzményének eredeti kínai grafémája. (L. Szekeres 2008, No. 23.) Mert a 'jég' szót Alsóőrön (ellenőriztem) még ma is mondják 'gyeg'-nek. Heltai Gáspár Krónikájában is a *gyeg, gyég* szót használja.

Mert a hun ideogrammak és kínai piktogrammak, s talán a belőlük képzett (és képezhető) betűk ismerete is, — nemzedékek láncolatán át hagyomány lehetett már Árpád népe beköltözése előtt is a Kárpát-medencében. Épp a jutasi koraavar sípon vannak olyan kínai eredetű piktogramok (képjelek), mint a 'jég' piktogramja, amely belekerült a Nikolsburgi Ábécébe. Alaposan át kellene vizsgálni az avar-kor és Árpád népe régészeti anyagát az Árpád-kor végéig, hogy a mesterjegyeknek, vagy tamgáknak vélt írásjegyek vizsgálatát, datálható azonosítását el lehessen végezni. (Az egykori Kazária területén is!)

A székely írás hálós betűtörténeti táblázata

I. oszlopában feltüntettem könyvemben (2008) a betűképzések jelickeinek sorszáma, hogy az érdeklődők a székely betűk hiteles betűtörténeti levezetéseit a kínai írástörténeti szakirodalom idézett írástörténeti adataival könnyen megtalálják.

II. oszlopában a „nikolsburgi” betűk piktogram, ideogramma előzményeit, s azok hun, koraavar és Árpád népe régészeti leleteiről bemásolt mását.

III. oszlopába írtam a *hunok, koraavarok és Árpád népe* régészeti leletein megtalált piktogramok, ideogrammak (kínai írástörténeti) szakirodalmukban egyeztetett jelentését.

IV. oszlopába megtalálásuk helyét és/vagy publikálását.

V. oszlopba a *Nikolsburgi Ábécéből* hangérték jelölésükkel (fonémájukkal) kimásolt betűk rajzát.

VI. oszlopban a sinológiai szakirodalomban piktogram/ideogramma előzményükkel egyeztetett jelentésük *magyar nyelvű szavának korabeli, hangértékképző írásmódját*.

VII. oszlopban jelentésük magyar szavából képzett *hangértékük (fonémájuk)* összevethető írásmódját a kiejtésüket segítő 'e' magánhangzókkal.

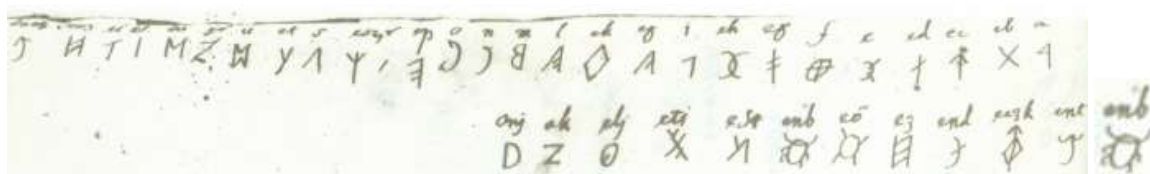
VIII. oszlopban a Nikolsburgi Ábécé betűjével összevetett Bolognai Rováslelék betűjének és hangérték jelölésének másolatát.

IX. oszlopban nyomtatott, latin betűs hangérték jelölését.

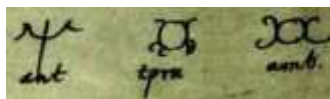
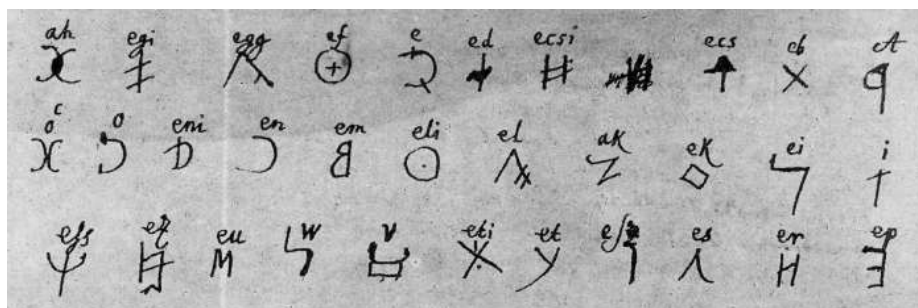
X. oszlopban a Rudimenta betűjének és H jelöléssel a hamburgi másolatának rajzát és hangérték jelölését.

XI. oszlopban a Rudimenta betűjének nyomtatott latin betűs hangérték jelölését.

Adataikkal **autentikusan tudjuk végig kísérni** a *székely írás betűinek történetét piktogram/ideogramma előzményüktől betűképzésükig*, valamint a betűk romlását a Bolognai Rováslelekben és a Rudimenta két másolatának ábécéjében, a betűk rajzának (grafémáinak) kicserélését.

Sándor Klára: A Bolognai Rováslelék, Szeged, 1991.

A Rudimenta ábécéje a giesseni kéziratban. Sebestyén Gyula:
A magyar rovásírás hiteles emlékei

4. A székely írás betűtörténetének és három ábécéje betűinek történeti összevetése

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.
----	-----	------	-----	----	-----	------	-------	-----	----	-----

1.		(hun:) tűz	Karl, Faulman: Kelet-Ázsiai Szélrózsák.		1240 k.: Tyzfa 1298: ? Thüzen	eth		et	 H: 	et
		tűz	Ordoszi hun koronadísz (Szekeres 2008, 56-59)							
2.		(hun:) dél			1237—40: Dele szn. 1405 k.: del	ed		ed	 H: 	ed
			Ordoszi hun koronadísz (Szekeres 2008, 56-59)							
3.		(hun:) (folyó)víz			1150 k./13—14. szd: Souyou 1213/1550 Beruchyō, stb.	ey		j	 H: 	ei
			Ordoszi hun koronadísz (Szekeres 2008, 56-59)							
			Žamantogaji hun feliratos csontraizon. (Bóna 1993, 100.)							
4.		(hun:) észak								
			Ordoszi hun koronadísz (Szekeres 2008, 56-59)							
			Homoród-karácsonyfalvi Felirat mindkét sorában! — de nem lett az ábécék része.		1490: ysak	i				
5.		(hun:) nyugat	Karl Faulmann 1880, 85-88. Kelet-Ázsiai Szélrózsák.		1493 k.: nywga- yanak (De: 1372 u./1448 k.: nywgonnak 1372 u./1448 k.: nyugottak 1372 u./1448 k.: nyugolmatlan)	enŷ		onj	 eni	eni

6.		(kínai:) ék, nyíl- hegy	B. Karlgren 1957. No. 695b,d.		1300 k.: uof 1372- u./1448 k.: vaffasok	f		s		es
		(hun): felezett és egész nyílhegyek	Hun csat- testeken (Bóna 1993, 150, 91.)							
		Békés- povádi nyíl felezett nyílhegye	Vékony G. 1987, 106.							
8.		(kínai) fa rovás- vessző, vessző	B. Karlgren 1957. No. 349.		1796: tzelőkékkel 1862: czigle-vesz- sző	ecz		ec	 H: 	ecs
		(hun)	Hun csat- testeken (Bóna 1993, 91.)							
9.		(kínai): föld, mező, művelt föld	B. Karlgren 1957. No. 362.		1130- 40/12-13. szd.: <i>Feld-</i> uuar hn. 1495: <i>fōdrōl</i>	f		f	 H: 	ef
			Hun csat- testen (Bóna 1993. 91, 92.)							
10.		(hun): ég			1350: eget 1493 k.: Eeg 1541: Eghi (!)	egh		eg	 H: 	egg
			Žamantogaji (hun) feliratos csonton (Bóna 1993. 100.)							
11.		(hun): Egek			egek	e		e	 H: 	e
		(Árpád népe:)	Maros- gombás, honf.-kori sír, gyöngy-sze- men							
12.		(hun): üd-hely (mennny, az üdvözü- lés helye)			1372u./ 1448 k.: ewduez- eytew, ewdewf- leg	e w (ü)		eö	 H: 	w

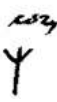
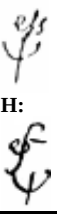
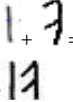
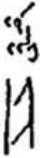
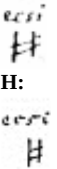
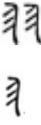
13.		(hun:) nagy			1055: nogu 1067 k./ 1267: <i>Nagkerekü</i> 1312/1372: <i>Nagthow</i>	en		n		en
		(kínai átvét- tel:) nagy	Bernhard Karlgren 1957, 1218i							
14.		(hun:) széles	K. Ryjik No. 54.: Teljes, egész, ki- terjedés.		1181: <i>Zeles</i> 1222: <i>Scelus</i> 1314: <i>Zylus</i>	s		s		ef
		(kínai:) kiterjedés	Kyryl Ryjik 1980, No. 54							
15.		(hun:) šeleš no- gyu egejü = šen-jü	Kínai kró- nika: A <i>šan-jü</i> szó jelenté- se: „nagy” és „széles”, mivel az ég, melyet jel- képez, ilyen.” (Németh 1940, 114.)		1138/1329: <i>Efu</i> szn.,; <i>vfu</i> szn., 1416 u./ 1450 k.: <i>qfi</i> , 1526: <i>ew/eyőknek</i>		= („us”)			
			Бичикту-Бом Altaj VIII.-X. szd. (Türik Bitig)							
		(Árpád népe:)	Sarkeli kőrajz piktogrammák. Tryjarski 1985, 15. (A. M. Ščer- bak után.)							
16.		(hun:) oldal			1347: <i>oldolerdew</i> 1372: <i>oldaly</i>	o		o		o
			Hun-kori mongóliai sziklarajz. A. E. Nov-goro- dova 1975, 226.							

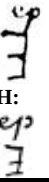
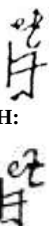
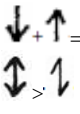
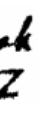
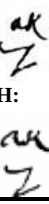
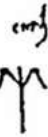
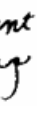
17.		(Árpád népe:) mell, elül (láb).	Marosgombás, honf.-kori sír gyöngyszemen.		1342: Melies 1372 u./ 1448: melyeknek 1560 k.: előly	ely		elj	 eli H: eli	eli
			Sarkeli kerámia töredéken. (M. Artamonov 1958, 75, 54. kép.							
		(kínai:) Nap	B. Karlgren 1957. No. 404.							
		(Árpád népe:) Nap	Marosgombás, honf.-kori sír gyöngyszemen.							
18.		(ku-wen: teknős kobak	Th. W. Danzel 1912. XXXV. tábla, 6.		1340: Kobak szn.	ek		ek	 ek H: ek	eK
		(Árpád-kori:)	Aranyosgerendi Református Templom oszlopfein.							
19.		(kínai:) anya, nő	Kyriil Ryjik 1980, No. 11a.		1181/1288/ 1366/16. sz. ? : Ana 1300 k.: aniath 1372 u./ 1448 k.: Annja	a		a	 a H: a	A
		(koraavar:) anya	Kiskőrös — Órcsik tanya 89. sír. Erdélyi – Ráduly 2010. 24							
		(koraavar:) anya	Kiskőrös — Órcsik tanya 89. sír. Erdélyi – Ráduly 2010. 24							
		(avarkor:) anya	Homokmégy-halom 102. sír. Vá-sáry 1972. Erdélyi – Ráduly 2010. 25							
		(Árpád népe:)	Sarkeli kőrajz piktogrammák. Tryjarski 1985, 15. (A. M. Ščer-bak után.)							
		Any(a) piktogram + i + vnc ligatúrája	Kassai kőtárban szarkofágfelirat: Any-i-nk (?) vagy: Any-unk Mandics 2010/I. kötet 303. old.							
20.		(hun?) atya, apa „atyake-reszt”	Csulúti sziklarajzok fejének atyajelölései.		1181: ? Atta 1350: atia	and (a + d betű ligatúrája)				
			Kišpeki hun csattesten							

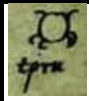
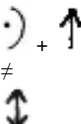
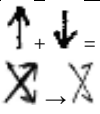
		(koraavar:) atyake-reszt	Kiskőrös — Órcsik tanya 89. sír. Erdélyi – Ráduly 2010. 24							
		(Árpád népe:)	Maros-gombás, honf.-kori sír gyöngy-szemén.							
		(Árpád népe:)	Sarkeli kőrajz piktogrammák. Tryjarski 1985, 15. (A. M. Ščerbak után.)							
20.		(kínai: fu) atya	B. Karlgren 1957. No. 102.		1181: ? <i>Atta</i> 1350: <i>atia</i> (L.: <i>bátya</i> 1369: <i>Bathya</i> 1475 u.: <i>Bathyam</i>)	athÿ		eti	 eti H: 	eti
		(Árpád népe:)	Sarkeli kőrajz piktogrammák. Tryjarski 1985, 15. (A. M. Ščerbak után.)							
		(Árpád népe:)	Maros-gombás, honf.-kori sír, gyöngy-szemén.							
		(Árpád-kori:)	Aranyos-gerendi Református Templom oszlopfőin.							
21.		(kínai:) kutya	Kyryl Ryjik No. 316.		1138/1329: <i>Ebedi</i> 1372 u./1448: <i>ebek</i> 1397/1416: <i>ebefa</i>	eb		eb	 eb H: 	eb
		(koraavar:) eb	Jutasi avar temető 125. sír, vadász-sípon. (László Gy, 1990, 123.)							
		(koraavar:) eb	Homokrév/ mokrín temető (László Gy, 1990, 120.)							
		(Árpád népe:) eb	Maros-gombás, honf.-kori sír, gyöngy-szemén							
22.		(kínai:) „távoli határvidék, <i>mező</i> ”	B. Karlgren 1957, No. 842.		1210/1271: <i>Rethi</i> 1225: <i>rete</i> 1291: <i>Ryty</i>	r		r	 er H: 	er
		(hun:) rét	Novgorodova 1984. Кочевье Бичигтын							

			-am -i kőrajzon.							
		(koraavar:) rét	Jutasi avar temető 125. sír, vadász-sípon. (László Gy, 1990, 123.)							
23.		(kínai:) jég	B. Karlgren 1957, No. 899a.		1156: ? <i>Jegu</i> 1405 k.: <i>Ieg</i> 1416 u./1450 k.: <i>iègi</i> Heltai G.: 1566: <i>gyegre</i> , <i>gyég</i> Alsóőr 1989: <i>gyeg</i> , <i>gyég</i> (TESz)	eg				
		(hun?) jég	Mongóliai Хойт-Цэн хэрийн- агуй kőrajz.							
		(hun:) jég	Bóna 1993, 179 Nyaklánc.							
		(koraavar:) jég	Jutasi avar vadász-sípon.							
44.		(székely:) 'n' és a 'gy' betű ligatúrája			Alsóőr 1989: <i>gyeg</i> , <i>gyég</i>	eng		eg		egi
24.		(kínai ku-wen:) ló	Karl Faulmann 1880, 284.		1055: <i>adluazu</i> 1138/1329: <i>Lougudi</i> szn. 1236: <i>lo-waz</i> 1395 k.: <i>low</i>	l		l		el
		(hun:) Lébényi hun fész.	Bóna 1993, 24, 21. kép.							
25.		(kínai:) vegyes színű [barna és fehér] (ló)	B. Karlgren 1957, No. 1127.		1211: <i>Holdus</i> szn. > 1709: <i>hóka</i>	eh		eh		ah
		(kínai:) tarkán foltos ló	(B. Karlgren 1957, No. 1127.) Eric Grinstead 1972.							

26.		(kínai:) egy ij és egy kar rajza	B. Karlgren 1957, No. 887b., és	 	1372 u./ 1448 k.: jüet 1416 u./ 1450 k.: y 1490 k.: jüet 1538: iwij 1585: Iyas	i	 	i	 H: 	i
		(kínai:) Hürral kapcsolt ij	B. Karlgren 1957, No. 918b.							
27.		(kínai:) üst	B. Karlgren 1957, No. 834h.	 	1395: jüft 1405 k.: wfth De: 1533: Ewst L. még: üsti : 1460: vsthy	v	 	u	 H: 	v
		(hun:)	Mongóliai „Дарви” (hun?) feliratonban.							
		övveret üst piktogram díszszítése	Kyzylkaj-nartóbei hun sírban. (Bóna 1993, 99.)							
		Árpád népe.	Sarkeli kőrajz piktogrammák. Tryjarski 1985, 15. (A. M. Ščerbak után.)							
28.		(kínai:) Izomerő	Kyriľ Ryjik 1980. No. 153c.	 	1138/1329: Wasas szn. Wosas szn. 1300 k.: uof 1429: Vasgyuro szn.	ew	 	ew	 H: 	eu
		(hun:) Léva-Kál-vária-hegy, nyaklánc.	Bóna 1993, 80.							
29.	 	(kínai:) hegytetők magasságai .	L. C. Hop-kins 1881; Tai Tung; Liu Su Ku.	 	1093 k.: Vgmogos 1138/1329 k.: Mogus szn. 1372 u./ 1448 k.: magas	m	 	m	 H: 	em
		Hegység, hegységek lánc.	Kyriľ Ryjik 1980. No. 285.							
		(hun:)	Regölyi hun karperec két végén. (Bóna 1993, 18, 14. kép.							
			Csesztvei Árpád-kori katolikus templomban							
		Árpád népe.	Sarkeli kőrajz piktogrammák.							

			Tryjarski 1985, 15. (A. M. Ščerbak után.)							
30.		(kínai:) SENG 'kis (fű)hajtás, élő, sémája a születésnek'.	Kyryl Ryjik 1980. No. 218.		1156 ? : <i>sengeu</i> 1456 k.: <i>Jengeketh</i> 1561: <i>zsöngék</i> 1716: <i>zsengéje</i>	fs efch		esz eszy?		efs
		SHENG születni, terem (gyümölcsöt), fiatal, friss hajtás	B. Karlgren 1957, No. 812.							
		(koraavar:) seng	Kiskőrös — Órcsik tanya 89. sír. Erdélyi – Ráduly 2010. 24							
		Diadal-íven: „az ujjá-születés jelképei”.	Vizsolyi Árpád-kori Református Templomban.							
31.		(kínai:) repülni.	B. Karlgren 1957, 579b Kyryl Ryjik 1980. No. 45a,b.							
		Komárom-szentpéteri bronzveret pikto-gram-jai	ELEINK 2003, 1. (Turguly Sándor)							
		hirtelen, egyszerre, egy csapásra + ½ szárny = (székely:) csap (a szárnyával)			1213: <i>Chopov</i> 1568: <i>czáppjon</i>	ecz ech		..3 ?		ecsi
32.		(kínai:) toll, szárnyak (székely:) pehely szárny = pehely	B. Karlgren 1958, No. 124.							

		Komárom-szentpéteri bronzvetret pikto-gram-jai	ELEINK 2003, 1. (Turguly Sándor)							
					1346: <i>Pehul</i> szn. 1349: ? <i>Peuhul</i> 1460 k.: <i>peleeh</i>	ep		ep	 H: 	ep
33.		(kínai:) toll, szárnyak, madarak, rovar-szárny.	Kyryl Ryjik 1980, No. 27.							
	 1 + 3 = 	(székely:) ro-varszárny, csapkod a szárnyával = zúg			1171: Zuga szn. 1296/1408: <i>zugou</i> 1372 u./1448 k.: <i>zugnak</i> 1519: <i>zuggodnak</i>	e3		e3	 H: 	eZ
34.		(kínai) fa rovás-vessző, vessző	B. Karlgren 1957. No. 349.							
	 ↓ + ↑ = ↕ > ↗	(kínai:) fa vesszők (székely:) fak			1055: fa 1273: Nyrfo 1338: Faa 1221/1550: Fas hn. fa+c = fac	ac		ak	 H: 	ak
35.		(kínai:) juhfélék, kecskefélék antilop, stb.	Kyryl Ryjik 1980. No. 25.							
		(kínai:) juh	B. Karlgren 1957. No. 732.							
		(kínai:) antilop	Kyryl Ryjik 1980. No. 25.		1837: antilop = szóközi nt hang- kapcsolata	ent		ent	 ent	ent
	 	(kínai:) Juh pikto- tog- rammák.	A vizsolyi Árpád-kori Református Templomban.							
		(kínai:) Juh pikto- gram	A Somogyvári Bencés Apátság (1091) mosdó-kagylóján.							
		(kínai:) Juh pikto- gram és a d betű ligatúrája	Kassai Kőtarban szarkofágfelirat: Juh(o)d Mandics 2010/I. kötet 303. old.							

36.		(kínai:) ciklikus írás(jegy)	B. Karlgren 1957. No. 605.		...?	vnc				
			Mongóliai körábrák szarkofágfelirat. Borbala Obru-sanszky megosztotta Батцэнгэл Рэнцэнгийн bejegyzését. 2016. augusztus 14., 23:15							
		Any(a) piktogram + i + vnc ligatúrája	Kassai kőtarban szarkofágfelirat: Any-i-nk (?) vagy: Any-unk Mandics 2010/I. kötet 303. old.							
37.		(kínai:) ciklikus karakter	B. Karlgren 1957. No. 505b.		...?	v				
		kínai jóscsonton	Kéki Béla 1971, 61. 102.							
38.		(kínai:) utódok (utána megy)	Karl Faulman 1880, 285.							tpru
		(székely:) utószó, utóírat			temporius, temperius: „a maga idején, alkalmas időben” (Finály Henrik)	tpr[?] (tprus)				tpru
39.		(kínai:) szem	Karl Faulman 1880, 285.							
		em + p = emp			1067 k. /1267: Zemy szn. 1138/1329: ? Zima szn. 1416 u./1466: zémec	emp		emb		amb
		(honfoglalás-kor:) emp ligatúra	Harangozó Imre lelete Duna TV 2008. Rajz: Erdélyi I. Erdélyi – Ráduly 2010, 48							
40.		Rontott ligatúra, mert: 	Szekeres 2008, 146.			encz		encz		
41.		(székely:) Két felezett cselőke , vagy csigle-vessző ligatúrája.	Szekeres 2008, 146.		1275: Chygle (Kiss Lajos 1978, I/343.) 1829-34/1842: cselőke	ecdech (ecsecs)				

42.		(székely:) Az 'n' és a 'cs' betű ligatúrája		encz ench				
43.		(székely:) 'z' és 't' betű ligatúrája		ezt				
43.		(székely:) 's' és 't' betű ligatúrája		eft				
45.		(székely:) 'c' és 'k' betűk ligatúrája:		ecz ek		ecz ek		
46.		(székely:) 'ny' és 'e' betű (rontott) ligatúrája		nye				

5. A székely betűk adatolt története — piktogram, ideogramma előzményeiktől a Rudimentáig

A Nikolsburgi Ábécé több mint kétharmadának (27 betűjének) piktogram és ideogramma előzményei régészeti leleteken adatoltak, az ordosi hun fejdísz négy ideogrammájától kezdődően az Árpád-kori templomokban lévő kínai 'juh' piktogramokig, s az Aranyosgerendi Református Templom oszlopfőibe vésett 'atya' piktogramokig és a rombuszféjú nőalakokig. Ezért a székely írás, vagy „rovásírás” előzményeit a kazáriai és más idegen írásokból származó betűk átvételével bizonygatni, nélkülöz minden adatokra épülő tudományosságot.

Igaz, nem betűírásként folytatódik története a messze régmúltba, hanem többnyire magányos kínai (díszítő) képjelekkel (piktogrammákkal) és hun ideogrammákkal, — hun, koraavar, és Árpád népe régészeti leletein. Amint a hun és koraavar „feliratos rajzoknak” is méltó folytatásai a Vizsolyi református templomban felhasznált 'juh' piktogrammák és a palota jelképei fölött lévő diadalíven a kínai 𐰇 šeng piktogramok: az újjászületés jelképei. (L. Szekeres 2008, No. 30.)

A mássalhangzó betűk hangértékének (fonémájának) jelölése mindhárom ábécében, többnyire a mássalhangzók elé írt, kiejtést segítő 'e' magánhangzóval történt. Miként ma is a mássalhangzók elé vagy után ejtett magánhangzókkal soroljuk fel mássalhangzóinkat. Azt hiszem, nem kell különösebben bizonyítanom, hogy *mai kiejtésüket meghatározza* képzésük módja:

Zárhangok és zár-réshangok: **pé, té, ká, bé, dé, gé, gyé, tyé, csé, dzsé, cé, dzé.**

Nazálisok és folyékony hangok: **em, en, eny, el, er.**

Réshangok: **ef, vé, esz, zé, es, zsé, há, jé.**

A **Nikolsburgi Ábécében** nincs kiejtést segítő magánhangzója az **f (s), s (sz), r, l, m** mássalhangzóknak. Ma ezeket az eléjük ejtett **e** magánhangzóval ejtjük. De miért a mássalhangzók elé ejtve (kötvé) írták a mássalhangzók többségében a kiejtést segítő **e** magánhangzót?

A Nikolsburgi Ábécében *tizenkét olyan* piktogram jelentést megnevező szó van, amelynek hangértéket adó mássalhangzója (fonémája) **e** magánhangzóval kapcsolódik, s ezek közül is a No. 10. **eg**, No. 17. **mely**, No. 21. **eb**, és a **szem** (+ **p** = **emp**) ligatúra az, ahol a hangértéket adó szóban a hangértékek előtt van a kiejtést segítő 'e' magánhangzó. Más esetekben utánuk.

a Nikolsburgi Ábécé összeállítója, aki a latin ábécé alapján kezdte a betűk sorrendjét ábécéjében. De — a felsorolásban „egy csoportba”, egymás mellé kerültek a ligatúrák összevont betűiként olyan hangokat jelölő betűk is, amelyek azonos hangokat jelöltek.

Így kerültek egymás mellé a: **ech** (cs) és az **'encz**, **ench** (ncs); a **ed** (d) és **and** ligatúra; az **ezi** és az **eft** ligatúra; az **eq** (gy) és az **eng** (ngy) ligatúra; a **ep** (p) és az **emp** (mp) ligatúra. Azonos hangértékeik miatt pedig a még **esch** (š) hangértékű betűt az **f** (š) betűvel párosította.

De csoportosította az olyan betűket is, amelyek hangképzését hasonlónak vélte. Így kerültek egymás mellé a **'gy'**, **'ty'**, **'cs'** hangok jelölése miatt a **eq** (gy), **athy** (aty) (**ty**) és az **echech** (ecsecs) (**cs**) hangot önmaga ligatúrájaként jelölő betű, miként az **yee** (ö) és az **ew** (ü) magánhangzók betűi is.

A Nikolsburgi Ábécének nem csak két **'k'**, de két **'a'** és két **'š'** (s) hangot jelölő betűje is volt! A többi „nikolsburgi” sajátságot már nem is említve, amelyek a későbbi romlott ábécékből már hiányoznak.

Egyetlen ó-türk ábécében nincsenek feltüntetve a mássalhangzók kiejtését segítő magánhangzók, mint a Nikolsburgi Ábécében, mert a magas, vagy mély hangrendjük határozza meg a magas vagy mély hangrendű mássalhangzókkal harmonizáló kapcsolataikat.

Pedig azonos írástörténeti kultúrkörben, rokoni kapcsolatban vannak a székely írással is. S e rokonság épp olyan, mint a nyelvek rokonsága:

„Most a nyelvrokonság definíciójaként elfogadott megfogalmazás az, hogy egymás rokonának akkor tekintünk két vagy több nyelvet, ha az egyes nyelvek részrendszerei és a közös alapnyelv között folyamatosság mutatható ki. Részrendszer alatt értendő a hangtan, az alaktan, a mondattan stb. A folyamatosság pedig azt jelenti, hogy például az egyik nyelv hangtörténete visszafelé ugyanoda vezet, ahova egy másik nyelv hangtörténete.” (Dr. Kozmács István)

A nyelvrokonsággal párhuzamos módon definiálhatjuk az írástörténeti rokonság fogalmát is:

Két vagy több írás akkor rokona egymásnak, ha betűik rendre egy és azonos piktográfia piktogram-máira, ideogrammaira vezethetők vissza, és vannak közös írástörténeti jelenségeik.

S ez vonatkozik a székely és az ó-türk (ótörök) írások kapcsolatára is, mert:

„Egy ábécé betűinek származását nem csak betűinek piktogramma előzményű azonosítása határozza meg, hanem azok a kultúrkörben közös jel és betűtörténeti jelenségek is, amelyek a többi írástörténeti kultúrkörtől is megkülönböztetik:

- a./ Betűk piktogram előzményű rajzrészeinek egyszerűsítő elhagyása.
- b./ Betűk piktogram előzményű rajzának kettéosztása (felezése).
- c./ Tájolt jelentésű rajzrészek kiemelése az ó-kínai tájolt teknős piktogramjából.
- d./ Betűk piktogram előzményű rajzrészeinek összevonása a székely és ótörök írásban.” (L. Szekeres István: „A történeti összehasonlító jeltörténet módszerének írástörténeti műveletei az ótörök és székely írás kutatásában” (Acta Historica Turuciensia 30. évf. 2. szám, 111-151)

A székely és az ó-türk írás nem tartozik az arámi abjad (abzsád) típusú írások közé, mert olyan első fokozatú képzett magánhangzók vannak, amelyeknek a mássalhangzókkal azonos piktográfiából származó piktogram, ideogramma előzményük van.

A közös piktogramból, ideogramából képzett székely és ó-türk betűknek azért különböznek a hangértékeik, mert a jelentésüket megnevező nyelvek hangértékadó, hangértékképző szavai is különböznek. Kivétel a No. 13. **'n'** és a No. 14. **'š/s'** (s/sz) hangértékű betű, mert nyelvünkön lettek képezve.

5./a. Romlások, rontások a Bolognai írásemlékben és a Rudimentában

Ha végignézzük a hálós táblázatban a Nikolsburgi Ábécé betűinek grafémáit, akkor **tényként** (örömmel!) **állapíthatjuk meg**, hogy helyreállított piktogram - ideogramma előzményük egyeztetésén túlmenően, grafémáik a régészeti leleteken megtaláltakkal is lényegében egyeznek! Ezért **a Nikolsburgi Ábécé betűi jelentik a hitelességet**, amelyekhez képest minden változás — romlást, vagy rontást jelent. A No. 1. **'r' betű grafémája** a Bolognai írásemlékben még hiteles, de a Rudimentában már erősen romlott, mert a betű függőleges fővonala teljesen ív-alakú.

A No. 2. **'d' betű grafémájának** a bolognai írásemlékben már romlott a rajza, mert a mellékvonal teljesen át lett húzva a fővonalon, s így egy ferde kereszt lett belőle. És — sajnos, — ezt a romlott grafémájú betűt ismerik és használják manapság. A Rudimenta másolataiban már felismerhetetlen az eredeti betű

rajza.

A **No. 3. 'j' betű grafémája** a Rudimenta mindkét változatában romlott. Alig felismerhető.

A. **No. 5. 'ny' betű** hangérték jelölése „onj” a Bolognai írásemlékben, s ez megtévesztő.

A **No. 8. 'c' betű hangérték jelölése** a Rudimentában: 'ecs', ami a nikolsburgi hangértékhez téves, **de nem helytelen!** — mert jól mutatja, hogy a betű piktogram előzményét nem csak *celőkének*, vagy *cigle* vesszőnek, hanem *cselőkének*, *csigle* vesszőnek is nevezték! S ez annyiban fontos, mert rámutat, hogy Thelegdi János nem a Nikolsburgi Ábécé, vagy a Bolognai írásemlék alapján írhatta meg művét.

A **No. 9. 'f' betű grafémája** a Bolognai ábécében és a Rudimentában is kerek, egyezően a hun régészeti lelet csatjain előkerült piktogramjával!

A **No. 12. 'ü' betűnek** a Bolognai ábécében 'ö' hangértéke van, a Rudimentában Thelegdi a saját rajzát rakta be *ü* betűként. Egyre jobban kitűnik, hogy Thelegdinek már nagyon hiányosak voltak a székely írásról felkutatott ismeretei. Már nem ismerte (ismerhette) jól a székely írás hagyományának eredetibb forrásait, ezért a saját gondolatvilágából egészítette ki ismereteinek hiányosságait. S ez arra is vall, hogy az ő korában már a székelység körében sem voltak az évszázadokkal korábbi mértékben ismertek a székely írás betűi. Ezért is próbálta az elfeledett írás hagyományait feltámasztani. A még későbbi ábécék összeállítói az ő munkáját használták fel. Ezért van az, hogy ugyanazok a rontások, romlások és betűcserék fordulnak elő ábécéikben.

No. 13. A „nikolsburgi” 'n' betű közepén egy pont van, ami jelöli a teknős piktogram két fővonalának a találkozását, metszéspontját. A „világ” közepét. Azt a helyet, ahol a mindenkori szemlélő körültekint, s látja a NAGY *eget*, s a SZÉLES *földet*. A későbbi, vagy az ó-türk ábécékből már hiányzik a végtelen steppét megjelenítő világ közepe. Ugyanilyen szemléletesen látjuk a *világ kiterjedésének*, a *föld* SZÉLESSÉGÉNEK az ábrázolását, a:

No. 14. 's' jelölésű (sz) betű esetében, ahol a teknős alsó páncéljának két fővonalát látjuk. A többi grafémán már csak a függőleges „fővonalon” ponttal jelölve a két fővonal metszéspontját, a világ közepét. Ami arra vall, hogy a „világ” kiterjedését, SZÉLESSÉGÉT, szintén teknős piktogram fővonalán („mértékvonalán”) lévő ponttal jelölték, ahogy látjuk Kyril Ryjik 1980, No. 54. idézetében. E két betű szemlélet-hű grafémája bizonyítja a teknős világmodellből kiemelt ideogrammak segítségével, hogy a „nagy” „ég” boltíveivel, és a „föld” „szélességének” *mértékvonalával* ábrázolta a hun jelalkotó a steppei világszemléletet. Amit még mai nyelvhasználatunkban, szólásainkban is örzünk:

„Ó, nagy kerek kék ég” (Balassi B.) — „ez széles föld felett” (Balassi B.) „Csillagokkal tarkált az ég szélessége” (Gyöngyösi István)

No. 15. Ez a világszemlélet köszön vissza a hun uralkodók tamgájából a feljegyzett kínai krónika szerint: „A *šan-jü* szó jelentése: „nagy” és „széles”, mivel az *ég*, melyet jelképez, ilyen.” (Németh 1940, 114.) Az összevonáson csak annyit kellett helyesbítenem, hogy *šen-jü*, vagy *šan-jü* lehetett nyelvünk korabeli hangtörténete alapján a tamga rövidítés hangalakja. A többi székely ábécéből már hiányzik. Igen fontos adat, hogy a Nikolsburgi ábécében lévő „us”-nak (> „ös”-nek) olvasható **tamga eredeti grafémája** (rajza) az Altajban egy olvasatlan felirat végén a VIII. - X. században előfordul, valamint előkerült sarkeli köveken is négy (!) példányban. S itt az adatok eredetiségének hangsúlyozása rendkívül fontos, mert a **„kazáriai”, nyugati ó-türk feliratokban nem fordul elő!** De egy változata: a szarvasnagyszentmiklósi feliratokban előfordul, ahol a szélességet jelölő függőleges vonal nem ér le a piktogram alsó végéig. Tehát Sarkel várának **kazár meghatározásában** valami nincs rendben! — mert az **US** tamga (piktogramnak) nikolsburgival azonos grafémája hitelteleníti azt a történelmi felfogást, hogy a várat magyarok ellen építették! Ezt adatként tovább erősítik a szintén Sarkelnél előkerült No. 19., No. 20. és a szintén több példányban előkerült, No. 29. jelicikkemben tárgyalt székely betűk piktogram előzményei!

No. 17. A sarkeli kerámiatöredéken is előfordult ideogramma a ku-wen teknős alsó lapos teknőpáncélján a *jobb első, mellső* lába felé menő felé menő természetes vonalat ábrázolja. A Bolognai írásemléken már rontott változata van, mert a bal alsó lába felé van megfordítva a betű, s *így rontva már nincs, nem lehet köze a betű hangértékképzéséhez*. Ezért a székely írás ismerete egyik jelzőjének tartom, ha valaki nem a *nikolsburgi* tájolású változatot használja. A Rudimentában Thelegdi kicserélte a kínai 'Nap' piktogramjára, amely ugyan előfordult a Marosgombáson feltárt, *honfoglalás-kori sír egyik gyöngyszemén*, csakhogy: *a Napnak semmi köze sincs, nem is lehet az ly betű hangértékéhez*. A későbbi székely ábécék szerzői átvették a Rudimenta nyomán, mert már ők sem tudták megtalálni az eredeti betűt. Ezért a Rudimenta után összeállított székely ábécék erősen rontottak, romlottak. Thelegdi keresve

sem találta meg az eredeti székely betűt, ezért egy valahonnan ismert kínai *napkarika* piktogrammal helyettesítette. (L. Szekeres 2008, 62. Vagy: B. Kargren 1957, No. 404: ☉ Nap)

No. 18. A *ku-wen* (ó-kínai képirás) *nőnemű teknős piktogramnak rombusz* feje van. Ezért nem „Vaterland”-nak (apaföldnek), hanem *anyaföldnek* nevezzük a szülőhaza földjét. Az Aranyosgerendi Református Templom oszlopfőin is *rombusz fejük van az oszlopokba vésett nőalakoknak*. S bár az ó-türk nyelvben megtaláltam a *kábük* szót (L.: AlttGram. 313), ahol *’fej’* jelentése van. Mégis a kun jövevények tartott *’kobak’* szóból vezetem le a betű hangértékét, mert korhűbbnek tartottam.

No. 19. A kínai *’anya, nő’* piktogramból képzett *a* hangértékű betű grafémájának a Bolognai ábécében még csak romlott rajza van, mert már nem *’ágyékháromszög’* van a gerincvonalon. A Rudimentában rajza már szinte felismerhetetlen. Piktogram előzményei a koraavar korban és később is már itt voltak a Kárpát-medencében. De jelen volt egy sarkeli kör rajzon is, amely feltehetően Árpád népének „hozádoka”, mert a nyugati ó-türk feliratok betűi közül hiányzik. (Így át sem vehettük.)

No. 20. A „nikolsburgi” *and* jelölésű ligatúra egy *’atya’* piktogram és egy *d* betű ligatúrája, ahol a közbülső *’n’* nincs jelölve. Az „atyakeresztet” nem csak a kopjafáink felső végén látjuk ma is „fejfa” jelölésként, — előzményét már a csulúti neolit-korú sziklarajzok fejének atyajelölése is látjuk a mai Mongólia területén. (L. Szekeres 2008, 104-105) A kišpeki hun csattesten és a maros-gombási honfoglalás-kori sír gyöngy-szemén szintén. A Nikolsburgi Ábécében a ligatúra *’a’* betűje egy „második” *’a’* hangértékű betű. A későbbi ábécékből hiányzik. (Az ó-türk ábécékben *d²* hangértékkel (*’däda’* (apa) látjuk.) Egy sarkeli kővön is előkerült grafémája, amely a nyugati ó-türk feliratok betűi közül hiányzik.

No. 20. A kínai (fu) *’atya’* jelentésű piktogramma (B. Karlgren No. 102.) változatlan grafémájával van jelen a székely írás *’ty’* hangértékű betűjeként. Csak az atyakereszt felső szárai fölött lévő két „vesszőt” helyezték át az atyakereszt felső és alsó öblébe. De a maros-gombási honfoglalás-kori sír gyöngyszemén, valamint az Aranyosgerendi Református templom bejáratí oszlopfőin is látjuk. A két „vesszőt” néhány esetben az atyakereszt száraihoz rögzítették. Így látjuk a Bolognai írásemlék betűjeként is. Koraavar változatain az atyakereszt felső végeihez rögzítették. A két sarkeli kötőredék rajzain az atyakereszt felső száraihoz vannak rögzítve.

No. 23. A székely *’gy’* hangértékű betű eredeti grafémája a kínai *’jég’* piktogram két ferde vonalú ábrázolása, amit egy függőleges vonallal összekötöttek, mert több, külön álló részből álló piktogram betűként már nem, vagy nehezen „értelmezhető”. Ugyanezt a közös törvényszerűséget látjuk az ó-türk írásokban lévő *γ¹* hangértékű betű esetében, ahol a *’ḡ ḡḡ ḡḡ’* *’kičig’* (kicsi) piktogram három vonalkája idővel összeállt egy egységes rajzú grafémává. A székely betű eredeti, kínai piktogram előzményű változatát már szinte senki nem ismeri, nem tartja számon. Csak a ferde kettős keresztet ismerik még azok is, akik a székely írás történetével foglalkoznak. Pedig a betűk első fokú képzésének adataként — a *betűk piktogram, ideogramma előzményeit is illik ismerni,* — mert a *szakértelem az adatok ismeretére épül.*

No. 24. A székely *’l’* hangértékű betű a kínai ó-képirás *’ló’* piktogramnak egyszerűsített rajzú grafémája. A „*lébenyi barbár előkelő sírjából*” előkerült fészű nem „késő római díszítésű”, mert külső formája a kínai piktogramból képzett betű grafémáját mintázza. Díszítése a fészű és tokja páros lófejein kívül a két rombuszsal és két ágyékháromszöggel a ló páros lábaira utalnak.

No. 25. A székely *’h’* betű a lovak kevert (*barna és fehér*) színét jelölik két egymás fölött lévő kis keresztrel a kínai írás történetében. Ez van még a Nikolsburgi Ábécében is, de később vagy összevonták egygyé a kettőt, vagy az *’egek’* *’e’* betű előzményével kiváltották mindkét utódábécében. Ez már rontás, mert két különböző jelentésük volt, amikor betűket képezték belőlük.

No. 26. A Nikolsburgi Ábécé *’i’* betű grafémája helyett a Bolognai rováslemlék ábécéjében az **No. 3.** *’j’* hangértékű betű grafémája van. A Rudimentában pedig a függőleges vonal tetején van a kínai piktogram és nikolsburgi betű „keresztvonala”. Súlyos rontás mind a két változtatás.

No. 27. A kínai *’üst’* piktogram rajza helyett a Rudimenta másolat mindkét változatában egy azzal semminemű összefüggésben nem lévő rajz van. Nem tudom, honnan vehette elő Thelegdi.

No. 29. A sarkeli kőveken a székely *’m’* betű piktogram előzményének négy azonos grafémája (rajza) is előkerült, amelyek grafémája teljes azonosságban a székelyen kívül csak a keleti ó-türk írásokban ismeretes, de ott a székellyel és a sarkeli rajzokkal ellentétes irányú „csúcsokkal”. A nyugati türk („kazáriai”) és a szarvas-nagyszentmiklósi feliratokban a keleti ó-türk betű olyan egyszerűsített grafémája fordul elő, ahol a csúcsok „alapzatát” már nem rajzolták meg: *ḡ* Ily módon megállapítható, hogy a szarvas-nagyszentmiklósi feliratokat a Kárpát-medencébe olyan „későavar” néprészek alkották, amelyek a nyugati ó-türk népekkel és írásukkal voltak közvetlenebb kapcsolatban.

No. 30. A székel 'zs' betűnek még két hangértéke volt: š (s) és ž (zs). Mindkettőt feltünteteti Nyujtói Miklós, a Nikolsburgi Ábécé (jelcsalád) elmélyült ismeretekkel rendelkező összeállítója, aki német nyelvi műveltséggel is rendelkezett. Így a betű (korábbi) š (s) hangértékét nyomatékos félreérthetlenséggel adja meg németül is: *esch*. Mert a kínai piktogram jelentésének szava š (s) hanggal kezdődött: „SENG kis (fű)hajtás, élő, sémája a születésnek.” Kínai jövevényszó a nyelvünkben, mert széleskörű jelentései hiánytalanul egyeznek nyelvünk „*zseng*” alapszava és összes bővítménye jelentéseivel, amely szókezdő ž (zs) hangot csak f és s betűvel jelölték. (A TESz szerint: „ismeretlen eredetű”. Bővebben ott. Érdekes.) A Bolognai botnaptár írásemlékben az *Ambrus, Dénes, Kolos* nevek szóvégi 'š' (s) hangja még a későbbi ž (zs) hangértékű grafémájával van írva, amelyek még őrzik zöngésülés előtti š (s) hangértékét. A Rudimentában grafémája már romlott. A eredeti SENG szó akrofonijával képzett betűt már csak szóvégi helyzetben használta š (s) hangértékkel a botnaptár rovója. Épp úgy, mint az orhoni, két hangértékű | š/s (s/sz) betűt például az *Eletmiš Yabgu* (Bilge atačim) feliratban. Az első sora végén, a három szó írásmódja: „*el yitmiš : ičyanmiš : qačšamiš*” — amely tudatja velünk, hogy korabeli hangértékképző 'széles' szavunk szókezdő hangja (akrofonijája) épp változásban volt š (s) -ről s (sz) -re.

No. 31. – 32. és 33. A három „szárnyas” betű közül a 'cs' (*chap*) és a 'z' (*zug*) betű alkotása későbbi képződmény, mert nincs jelen, nincs rá azonosítható példa a kínai írástörténetben. E piktogram kettéosztására sem a kínai írástörténetben van példa, amint az a 'p' (*peuhul*, *pehely*) betű esetében. A Rudimentában mindhárom betű grafémája alig felismerhető, a 'cs' betű hangértéke pedig „*ecsi*”-ként van megadva, ami rossz.

No. 35. A Nikolsburgi Ábécé *ent* hangértékű betűje az 'antilop' szóközi 'nt' hangkapcsolattal nyerte el a hangértékét. Mert a kínai piktogramnak több jelentése van: „*Juhfélék, kecskefélék: dāmavad, antilop, stb.*” Eleink ebből kettőt is felhasználtak. *Juh* jelentéssel Árpád-kori templomainkban: Somogyvár, Vizsoly. Betűként pedig az *antilop* jelentés szóközi *nt* hangkapcsolatával. (Az ó-türk ábécékben a *kočunar* (kos) szó véghangzójával képeztek *r²* hangértékű betűt, mert az ótörök nyelvekben az *r* hang szókezdőként nem fordult elő.) A Bolognai írásemlékben, mint a Rudimentában lévő grafémáik erősen rontottak. A **No. 36.** és **No. 37.** jelcíkkékben szereplő betűk történetével nem jutottam előbbre, mert a kínai „*ciklikus jelentés*” mögött bármi jelentés előfordulhat. Mindkettő csak a Nikolsburgi Ábécében van jelen.

A **No. 38.** A „*tprus*” felirattal rendelkező „*soklábú piktogram*” a Nikolsburgi Ábécében olyan volt számomra, mint amikor (negyedszázad múltán) „*hirtelen megvilágosodva*”, homlokára csap az ember:

— *Ezt nem vettem észre!?* Mert a soklábú ó-kínai (ku-wen) piktogram jelentését Karl Faulmann „*Nachkommen*” (utódok) jelentéssel adja meg. Ennek igei *Nach kommen* változatú jelentése: *után jönnek*. S ez alaposan félrevezetett. Pedig: *A szemét üti ki az embernek, hogy a soklábú tpr (tprus) feliratú piktogram az ábécét záró ÁMEN feliratnak is utána van.* Teljesen külön sorban: *középen!* Vagyis:

— *Már nem része az ábécének! A betűk felsorolásától teljesen független!*

De, hogy eddig eljussak, ahhoz kellett Máté Zsolt „*A székel rovásírás latin rejtélye*” c. írása a Nyelv-tudományi Közlemények 98. számában (186-192) Amivel nagyon nem értettem egyet, mert romlott betűk romlott grafémáinak jelenségeivel párhuzamot von. És a soklábú *tprus*-ból sem lehet az *ent* hangértékű betűt „előállítani” úgy, hogy „korábbi” grafémájának „lebontja a lábait” *ent* hangértékűre.

Végül, egy évtized után rászántam magam a „*Rövid módszertani összefoglaló(k)*” című írásomban írástörténeti, szakmai cáfolására. A latin *temperius* szó jelentésének pedig alaposan utánanéztem *Finály Henrik* híres latin szótárában, mert a *tprus* valóban lehet a *temperius* rövidítése. Ebben Máténak igaza van. Csakhogy — más a jelentése: „*igehatározólag tempore v. hat. esete avult formáiban temporis és temperi (kf. temperius) idején, a maga idején, alkalmasabb időben*”

(A „*korábban*” jelentés az „*antea*” szóval kapcsolatos. Tehát: „*idején, a maga idején, alkalmasabb időben*”).

S ekkor hirtelen „összeállt” az ábécé befejezése. Módja. Mert az ÁMEN jelentése: *Úgy legyen. Igenlést és kívánást jelent.* Azaz: *Úgy kell írni (róni) a székel betűket, ahogy fel vannak sorolva.* (Nem imával kapcsolatos kíváncsi.)

Az ábécé után, külön sorba írt *tprus* „soklábú piktogrammának” a jelentése: *UTÓDOK.* Azaz: *Utószó! Utóirat!* — s a fölé írt *tprus* a latin *temperius* rövidítése maga az utóirat, utószó tartalma: „*idején, a maga idején, alkalmasabb időben*”.

Vagyis: „*a maga idején, alkalmasabb időben*” „*úgy kell írni, használni a székel betűket, ahogy fel vannak sorolva*”. S ezzel azt hiszem: pontot tehetünk a *tprus* történetére.

*Jogos kíváncsi lehetett az ábécé összeállítójának, mert sok lehetett már a rontott, romlott betű. A Rudimenta **tp**rus grafémája is egy teljesen rontott jel!*

No. 39. Az **'emp'** jelölésű ligatúrát szabályosan fel lehet bontani két összetevőjére. A botnaptárban használt változatának grafémája és **'emb'** hangérték (fonéma) jelölése is romlott, — a *p - b* „elhasonulása” miatt. A Rudimentában már felismerhetetlen a grafémája, s az **'amb'** hangérték jelölése is teljesen rossz.

No. 40. A Nikolsburgi Ábécé **encz** hangérték jelölésű betű grafémája rossz. *A botnaptárban használatos a jó*, mert fel lehet bontani két összetevőjére.

No. 41. A nikolsburgi **echech** (ecsecs) jelölésű ligatúra hangértékjelölése helyes a Nikolsburgi Ábécében, mert két *cselőke*, vagy *csigle* vessző felezett grafémájú változatának ligatúrája. Láttuk, hogy a Rudimenta ábécéjében a **'c'** betűt **'cs'** betűnek jelölte szerzője. Ami ott **'c'** betűként téves. Mert a piktogramma előzményű grafémájának kettős elnevezése létezett. S mivel a **'h'** betűt is jelölték e korban kettős **'ch'** betűvel, többen **'hh'** -nak tartják. **Teljesen helytelenül!** — mert piktogram előzményéből a **'hh'** graféma és fonéma nem vezethető le! Ez tény! S a tényeket, adatokat tisztelni kell! A többi ligatúrához nincs különösebb megjegyzésem, mert szabályosan bonthatók.

5./b. Hangérték-jelölések kritériumai a Nikolsburgi Ábécében

Vizsgálatom szerint: *A székely betűk hangérték jelölésüket* (fonémájukat) többnyire a korabeli kancelláriai helyesírás alapján, az **1372-1448 közötti** betűhasználat szerint kapták.

A magyar helyesírás történetéről legutóbb (2013-ban) Vakherda Nóra írt egy nagyon jó összefoglalót, amelyben korszakolja a magyar kancelláriai írás hangjelöléseit, és a huszita hangjelölési rendszer hatásának történetét. Ebből is jól láthatjuk, hogy a hangjelölések nem minden esetben korszakolhatók, mert vannak hangok, amelyeknek több hangjelölő történeti korszakon át is azonos volt (maradt) a betűjelölése. (A diakritikus (mellékjeles) hangjelöléseket Husz előtt még nem vehettük át, s mára egyetlen hangjelölése sem maradt használatban. De hatása kimutatható.)

A Nikolsburgi Ábécé összeállítása idejének (korszakolható) megállapítására teljesen más módszert alkalmaztam, már a könyvemben is. (L.: XIII. A NIKOLSBURGI ÁBÉCÉ KELTEZÉSE)

Kutatásaim rekonstrukciós eredményeként ismertté váltak a betűk kínai piktogram, és hun ideogramma előzményeinek jelentései, így jelentéseik szavainak nikolsburgi „hangértékjelölő” írásmódját kerestem ki a Magyar nyelv történeti etimológiai szótárából, s e szavak hangértéket adó szókezdő hangjainak datált írásmódját (!) azonosítottam a betűk hangértékeinek (fonémáinak) írásmódjával. Bár egy helyesírási korszakban is létezett a hangok különböző írásmódja. Egyes hangoknak pedig hosszú időn át nem változott az írásmódjuk. Más hangoknak csak egy azonos időszakban volt azonos a hangjelölésük. Ezeket találtam mérvadónak. *S ezek többsége 1372-1448 között van.* Táblázatomban minden hangérték jelölésnek megkerestem a hangértéket adó piktogram, ideogramma jelentése szavát.

Ezzel nem csak az ábécé összeállításának időszakát állapítottam meg betűk hangértékeinek (fonémáik) hangjelöléseivel, hanem a jelentések szavainak írásmódjából, a belőlük képzett hangértékek hitelességét is.

Szelp Szabolcs íráshasonításában figyelemre méltónak tartja az *eth* fonéma (hangérték) jelölést, amit a No. 1. **'tűz'** szó **1298: ? Thüzen** szó akrofonijaként megtaláltam, miként a palatális *eny* hangjelölést is a No. 5. **'nyugat'** u./1448 k.: *njwgonnak*, és **'nyugottak'** 1372 u./1448 k.: *njugottak* szó akrofonijaként.

Bravúros nyomozása a Nikolsburgi Ábécé utolsó másolója, Philip de Penczicz személye után eredményes volt. De nem lehet kihagyni az ábécé történetéből Janus Pannonius személyét sem, aki időleges pénzzavara miatt került kapcsolatba 1456-ban Nyujtódi Székely Miklóssal, aki Bécsben tanult, s az ottani magyar diákok egyesületének éppen prokurátora lett. Hozzá futott be Janus kérelme, aki ígéri, hogy Janus egész évi díjait és ellátását fizetik, csak ne kallódjon el. (Mandics 2015, 9)

Mandics György kutatása szerint Nyujtódi Székely Miklós állította össze a székely ábécét ajándékként Janus Pannoniusnak, aki a Bécsi Egyetemet elvégezte sikeresen. Székesfehérvári kanonok, majd zágrábi főesperes lett. Rugonfalván született. A Ferences Őrség négy rendházból állt: Csíksomlyó, Míkeháza, Fehéregyháza és Nyujtód, ahol Miklóst ferences rendi papok tanították. Itt ifjan lehetősége volt közvetlenül megismerni népe még élő, vagy feljegyzett hagyományait.

A héber ábécé Janus Pannoniustól származik, aki Galeotto Marziónak írt levelében héber tanulmányairól számolt be, miután Olaszországban járt, s száz aranyat hagyott Vespasiano Bistriccinél héber rendeléseire. (Mandics 2015, 33)

„Bár Mátyás könyvtárában kétségtelenül meglevő héber kodexeket valaki céltudatosan megrendelte, de eddig nem leltek ilyen személyt, akihez ezek köthetők lennének, ha kizárjuk Janust a vásárlók közül, s nem fogadjuk el Mátyást — ó mily rosszindulat! kódex elkobzónak. Magyarországon a héberül olvasó diákok 1520-1530 után tűntek fel Dán Róbert szerint, amikor megjöttek Krakkó, Wittemberg, Padova diákjai, ahol először kezdődött el a héber módszeres oktatás. (Dán, *Héber*, 29) Ezek a mi papírlapunk szempontjából azonban roppant kései adatok.

Csak egyetlen pergament darabka jelzi, hogy itt valami történt.

Nyomozni érdemes, akkor is, ha távol a bizonyosság.” (Mandics 2015, 34)

Annyi bizonyos, hogy az ábécé Mátyás udvarából került Philip de Pencziczhez, aki lemásolta. Szelp Szabolcs az ábécé másolat írását körültekintően azonosította Penczicz írásával.

6. A székely írás adatolt története

A székely és ó-török írás betűinek arámi származtatását már az 1980-as években nem tudtam elfogadni több, egyetemes írástörténeti törvényszerűség figyelmen kívül hagyott buktatója miatt.

Ezért átfogó írástörténeti olvasmányaim tanultsága alapján *arra a konklúzióra jutottam, hogy a kellő módon nem ellenőrzött írástörténeti feltevéseket revideálva, teljesen új módon: piktográfia előzményeikből kell a betűk képzésének történetét rendre levezetni.* Mert láttam, hogy minden hazai és külföldi kutató *valamilyen ok miatt* ragaszkodik elődei megszokott gondolkodásmódjához. *Csak a tekintélyelvű gondolati határok falain belül* képes gondolkodni. Rabja önmagának. S ahogy mondani szoktuk: „Visz-sza a kályhához!” S a „kályha” ez esetben *a piktográfia, a képirás előzmény* alapokat jelenti.

A világ írásainak történetében igen sok azonos, vagy hasonló karakterű betű létezik, bár tudni való, hogy a különböző piktográfiákból származók között még azonos rajzolatuk esetén sincs semmiféle kapcsolat. Nem létezhet, mert más a jelentéstörténeti, piktogram, ideogramma előzményük.

Alapfokú egyetemes írástörténeti ismeretekkel sem rendelkezik az, *aki* (laikusan) *csupán alaki, formai hasonlóságokra, azonosságokra* hivatkozik. Történeti összehasonlító jeltörténeti bizonyítás nélkül.

Különösen izgatott a székely és az ó-türk írások feltételezett és elutasított kapcsolata. Az, hogy a két betűn kívül a többi közös karakterű betűnek miért nem egyezik a hangértéke is? Ezért:

a./ a legképszerűbb, legbonyolultabb karakterű székely betűkkel szondázva megállapítottam, hogy mindkét írás a kínai írástörténeti kultúrkörbe, a kínai piktográfiába tartozik. Betűik előzményeit ott kell, mert csak ott lehet rendre megtalálni. *Más közös írástörténeti jelenségeikkel együtt.*

b./ Megállapítottam, hogy a székely betűknek a fele a kínai ku-wen teknős tájolt világmodelljéből származik oly módon, hogy a tájolt teknős tájolt jelentésű rajzrészekkel kiemelt ideogrammból a koraavar kortól kezdve a Kárpát-medencében betűket képeztek. Az ó-türk ábécék alkotói szintén. Az ó-türk feliratok központi területétől távolodva, a hun ideogrammból képzett betűk száma és aránya csökken.

c./ *A székely betűk piktogram/ideogramma előzményei a hunok, a koraavarok és Árpád népe régészeti leletein igazoltan, a Nikolsburgi Abécében is látható grafémáikkal jutottak el a Kárpát-medencébe, ahol a középvár-korban már tárgyfeliratokon látható betűket képeztek belőlük. De néhányat még Árpád-kori templomainkban is piktogramként használtak. Ezért a székely írás történetéről bármi más feltevés vagy állítás, nélkülöz minden tudományosan igazolható realitást.*

d./ A székely betűk egyetlen hiteles ábécéje a Nikolsburgi, amely nevét megtalálása helyéről kapta. A Bolognai Írásemlék csak „követi”, de Thelegdi János Rudimentája már tele van olyan romlásokkal, ron-tásokkal, jelcserékkel, ami arra vall, hogy nem sikerül hitelt érdemlő módon a székely ábécé összes eredeti betűjét összegyűjteni, megtalálni. Ennek oka csak egy lehet:

A székely írás használata a latin írás hátterébe kerülve elfelejtődött, amelynek a használata korábban sem lehetett általános. Mert akkor csak egy ábécéje létezne, a betűk időtálló, változatlan (vagy kevésbé változó) grafémáival. S nem kellett volna a székely írás ábécéjének betűsorait ismét és ismét összeállít-tani.

e./ A székely írás kései ábécéinek összeállítói többnyire már csak Thelegdi János Rudimentáját használ-ták forrásadatnak, amelynek csak egyik egyszerű bizonyítéka az *ly* hangértékű betű grafémájának kicse-rélése a kínai *'nap'* piktogramra (a „napkarikára”), amely végigkísérte a későbbi, még romlottabb ábécék történetét.

7. Irodalom

- Benkő Loránd főszerkesztő. Szerkesztők: Kiss Lajos, Papp László. *A magyar nyelv történeti etimológiai szótára* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1984.
- Bóna István: *A hunok és nagykirályaik* Budapest, Corvina, 1993.
- Danzel, Theodor-Wilhelm: *Die Anfänge der Schrift* (1912) Leipzig, Voigtländer 1929.
- Erdélyi István – Ráduly János: *A Kárpát-medence rovásfeliratos emlékei a Kr. U. 17. századig* Masszi Kiadó Bp. 2010.
- Faulmann, Karl: *Illustrierte Geschichte der Schrift*, Wien — Pest — Leipzig, 1880.
- Finály Henrik: *A latin nyelv szótára*, Franklin Társulat, 1884.
- Gabain, von Annemarie: *Alttürkische Grammatik* Leipzig, Otto Harrasovitz, 1950.
- Historical and Cultural Database Old Turkic writings on stones and manuscript (Historical and cultural web-site on old turkic writings and ethnocultural resources) Abai Kazak national pedagogical university Institute of information technologies in education 13. Dostyq ave. Almaty
- Hosszú Gábor: *HERITAGE OF SCRIBES*, Budapest, 2012.
- Juhász Irén: *Das awarenzeitliche Gräberfeld in Szarvas-Grexa-Téglagyár*, FO 68 Magyar Nemzeti Múzeum és az MTA Régészeti Intézete, Bp. 2004.
- Karlgren, Bernhard: *Easy lessons in chinese writing*, Elanders Boktryckeri Aktiebolag Göteborg 1958.
- Karlgren, Bernhard: *Grammata Serica Recensa* Stockholm, 1957.
- Karlgren, Bernhard: *Schrift und Sprache der Chinesen* Berlin, Heidelberg, New York: Springer Verlag, 1975.
- Karlgren, Bernhard: *Sound and symbol in chinese*, Oxford, Univ. Press 1962.
- Kiss Lajos: *Földrajzi nevek etimológiai szótára*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1997.
- Mandics György: *Róvott múltunk, I-II-III*. Irodalmi Jelen Kiadó, Arad, 2010-2011.
- Mandics György: *JANUS PANNONIUS ÉS A ROVÁSÍRÁS*, Bp. Magánkiadás 2015.
- Maspero, Henri: *La Chine antique*, Presses Universitaires de France, Paris 1965.
- Máté Zsolt: *A székel rovásírás latin rejtélye*, Nyelvtudományi Közlemények 98. 186-192.
- Molnár Gábor: *Négy hágó szikla-vadonában*, Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1970.
- Ryjik, Kyril: *L' idiot chinois, initiation élémentaire a la lecture intelligible des caracteres chinois*, Paris Payot, 1980.
- Róna-Tas András: *A nagyszentmiklósi kincs feliratairól* Az avarok aranya A NAGYSZENTMIKOLÓSI KINCS, 120-129 Helikon Kiadó, 2002.
- Sándor Klára: *A Bolognai Rovás emlék*, Magyar Őstörténeti Könyvtár, Szeged, 1991.
- Sándor Klára: *A székel írás nyomában*, Typotex, 2014.
- Sebestyén Gyula: *A magyar rovásírás hiteles emlékei*, MTA, Budapest, 1915.
- Szekeres István: *A SZÉKELY ÉS AZ ÓTÖRÖK ÍRÁS JELTÖRTÉNETE Bevezetés a történeti összehasonlító jeltörténet módszertanába*. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Bp. 2008.
- Szekeres István: *Az ótörök (és székel) betűk jeltörténeti összefoglalása, és ami körülöttük van*, Acta Historica Hungarica Turiciensia 27. évf. (2012) 1. sz. 68-113.
- Szekeres István: *A teknős jelcsalád*, ZMTE Hatodik Magyar Őstörténeti Találkozója St. Gallen, 1991. ZMTE Kiadványa 78-101.
- Szekeres István: *Miért nem lehetnek a székel írás előzményei a Tordos–Vincsa–Viszoko kultúra jelei*. Acta Historica Hungarica Turiciensia XVIII. évf. 2. sz. 2013/A. 131-155.
- Szekeres István: *Betűk piktogram előzményeinek helyreállítása*, Acta Historica Hungarica Turiciensia XVIII. évf. 2. sz. 2013/A. 115-123.
- Szekeres István: *Rövid módszertani összefoglalók*, Acta Historica Hungarica Turiciensia 30. évf. 2. sz. (2015) 50-110.
- Szekeres István: *A történeti összehasonlító jeltörténet módszerének írástörténeti műveletei az ótörök és székel írás kutatásában*, Acta Historica Hungarica Turiciensia 30. évf. 2. sz. (2015) 50-110
- Szelp Szabolcs: *A Nikolsburgi ábécé szerzősége és keletkezési ideje Művelődéstörténetmegjegyzésekkel*, Magyar Nyelv, 2011. 4. szám.
- Tryjarsky, Edward: *Alte und neue Probleme der runeartigen Inschriften Europas. Ein Versuch der Entzifferung der Texte aus Murfatlar und Pliska*, 1985. 53-80.
- Tryjarsky, Edward: *Die runeartigen Schriften Südosteuropas*, 1985. 1-15.

- Tubay Tiziano: *A székely írás kutatásának története*, Bp. Széchenyi Könyvtár, 2015.
- Vakherda Nóra: *A magyar huszita helyesírás hangjelölési-rendszerének története és hatása* Debrecen, 2013.
- Vézner Károly: *Latin-magyar és magyar-latin szótár*, A Szent István Társulat kiadása
- Wilhelm Haussig, Hans: Der Historische Hintergrund der Runefunde in Osteuropa und Zentralasien 1985. 81-132.
- Wilhelm Haussig, Hans: DIE Runen des Schatzes von Nagy-Szent Miklós in ihrer Bedeutung für die Runenschriften Osteuropas 1985. 17-52.